№ 231 ՈՒՐԲԱԹ 18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ

1913

ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ № 231

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул. № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak“
Խմբագրատան տ ե լ ե ֆ ո ն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են խրաքանչիւր տողատեղին 10—20 կոպ.
Տպարանի տ ե լ ե ֆ ո ն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԱՆԱՍՏԱՍԻԱ ՄԻԽԱՅԼՈՎՆԱ ՓԻԹՈՅԵԱՆԸ զաւակներով յայտնում է, որ Թանգագին ամուսնու և հօր
ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ԵԳՈՐՕՎԻՉ
ՓԻԹՈՅԵԱՆԻ
Թաղումը տեղի կունենայ շաբաթ, հոկտեմբերի 19-ին։ Պատարագի սկիզբն է առ. ժամը 11-ին, կարգի կատարումը ժամը 12-ին Մողնու եկեղեցում։ Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատան տոհմային դամբարանում։
911. 2—1

ԳԷՕՐԳԻ ԿՈՍՏԱՆԴԻՆՕՎԻՉ ՓԻԹՈՅԵԱՆԸ զաւակներով յայտնում է, որ Թանգագին հօր և պապի՝
ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ԵԳՈՐՕՎԻՉ
ՓԻԹՈՅԵԱՆԻ
Թաղումը տեղի կունենայ շաբաթ, հոկտեմբերի 19-ին։ Պատարագի սկիզբն է առաւօտեան ժամը 11-ին։ Կարգի կատարումը ցեր. ժամը 12-ին Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցում։ Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատան տոհմային դամբարանում։
912. 2—1

ԳԷՕՐԳԻ ՄԻԽԱՅԼՕՎԻՉ ԱՐԱՐԱՏՍԿԻՆ խորին վշտով յայտնում է իր Թանգագին փեսայի
ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ԵԳՈՐՕՎԻՉ
ՓԻԹՈՅԵԱՆԻ
մահը։ Պատարագը և կարգը շաբաթ, հոկտեմբերի 19-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին Մողնու եկեղեցում։ Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատան տոհմային դամբարանում։
913. 2—1

«Ի. Ե. ՓԻԹՈՅԵՎ ԵՒ ԸՆԿ.» Նաւթարդիւնաբերական և Առևտրական Ընկերութեան Վարչութիւնը յայտնում է, որ իր նախագահ հանգուցեալ
ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ԵԳՈՐՕՎԻՉ
ՓԻԹՈՅԵԱՆԻ
Թաղումը տեղի կունենայ շաբաթ, հոկտեմբերի 19-ին։ Պատարագի սկիզբն առ. ժամը 11-ին, կարգի կատարումը ժամը 12-ին Մողնու եկեղեցում։ Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատան տոհմային դամբարանում։
914. 2—1

«Ի. Ե. ՓԻԹՈՅԵՎ և ԸՆԿ.» Նաւթարդիւնաբերական և Առևտրական Ընկերութեան Վարչութիւնը յայտնում է, որ շաբաթ, հոկտեմբերի 19-ին, Վարչութեան նախագահ
ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ԵԳՈՐՕՎԻՉ
ՓԻԹՈՅԵԱՆԻ
Թաղման օրը, Վարչութեան Գրասենեակը փակ կը լինի։
915. 2—1

ԳԷՕՐԳԻ ՓԻԹՈՅԷՎ Առևտրական Տունը յայտնում է, որ շաբաթ, հոկտեմբերի 19-ին,
ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ԵԳՈՐՕՎԻՉ
ՓԻԹՈՅԵԱՆԻ
ԹԻՖԼԻՍԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԻ
Թաղման օրը, Գրասենեակը և պահեստը փակ կը լինի։
916. 2—1

Բեռլինի համալսարանի
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
Վերադառնալով արտասահմանից վերանորոգեց ներքին հիւանդութիւնների ընդունելութիւնը. առանձնապէս կրծքի, թոքերի, ԹՈՔԱՍՏԻ և սրտի. բժշկութիւն նաև խառն ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՆԵՐՈՎ, արհեստական ՊՆԷՎՄՕԹՕՐԱԿՍՈՎ։ Թոքերի և սրտի քննութիւնը լուսաւորված ՌԵՆՏԳԷՆԵԱՆ ՃԱՌԱԳԱՅԹՆԵՐՈՎ։ Ամէն օր՝ 9—1 ժամ ցեր. և 5—7 ժ. երեկոյեան. 2ՔԱՒՈՐՆԵՐԻՆ ԱՌ. Ժ. 9—10 2ՐԻ։ Бебутовская 23, тел. 7—92.
(ա.օ.) առ. 92 100—93

ԲԺԻՇԿ
Մ. Կ. ՄԱՐՈՒՔԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ
Սիֆիլիս, վեներական եւ կաշուի հիւանդութիւններ։
Ընդունելութիւն (առ. ժ. 1—2 / եր. ժ. 5—8)
Ելիզաւէտինսկայա փ. № 39. ա. Ջաղեթեանի։
(չ.ու.) առ. 901. 100—1

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅՈՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԸՆԿ.
Շաբաթ, հոկտեմբերի 19-ին, երեկոյեան ժամը $8^1/_2$-ին
ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆՈՒՄ
կը կայանայ
ԳՐԱԿԱՆ-ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
Սայաթ-Նովայի անուան փոխված և ճոխ ծրագրով
Երաժշտական մասը կը կատարէ յայտնի ԱՇՈՒՂ-ՀԱՅՔՐԻՆ իր խմբով և ընկեր-աշակերտներով, այն է՝ օր. Մարգարիտ և պ. պ. Արզար, Գիգօ, Գէորգ, Եագոր, Կօստա, Միշա, Ռուբէն և Սանդրօ։
Սայաթ-Նովայից կարտասանեն Աղաբալեան Ն., Բաշինջաղեան Գ., Ցարոյ Ն. և Վալադեան։
Բեմը կը ներկայացնէ ՀԻՆ ԹԻՖԼԻՍԻ զարբասը մէջլիս ըստ նկարիչ Տարբաշեանի։ Երեկոյթը տեղի կունենայ մէջլիսում։
Վերջը արևելեան պարեր հին Թիֆլիսի զգեստներով։ Ցանկալի է, որ հանդիսականները շնորհ բերեն Թիֆլիսի հագուստներով։
ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԻ ԵՒ ՊԱՐԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ՆՇԱՆԱԿՎԱԾ է 3 ՊՐԷՄԻԱ
Տեղերի գները՝ I կարգ 5 ր. II և III կ. 3 ր. IV, V, VI կ. 2 ր. VII, VIII և IX կ. 1 ր., կօնտրամարկա 50 կ., աշակերտների համար 30 կ.։
Տոմսակներ վաղօրօք կարելի է ստանալ Եփ. Ծատուրեանի լամպայի մագազինում Դվօրցօվայա փողոց, իսկ երեկոյթի օրը Ժողովարանի շվէյցարի մօտ։
առ. (ա. օ.) 903. 3—2

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

(ԶՈՒԲԱԼՕՎԻ ԱՆՈՒԱՆ)
Հայկ. Դրամ. Խմբակցութիւնը
Այսօր, ուրբաթ, հոկտ. 18-ին
ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿ. ԽՈՒՄԲԸ
Կը ներկայացնէ Ջ. ՌՕՎԵՐՏԻ
Ոճրագործի ընտանիքը
Դրամա 4 արար. Թարգմ. Էմին Տէր-Գրիգորեանի
Մասնակցում են՝ տ. տ. Արաքս, Լիւսի-Սեւումեան, պ. պ. Աղայեան, Մուրադեան, Օվի-Ահարոնեան, Թաշճեան, Փափազեան և ուրիշները։
Սկիզբը երեկոյեան ժամը $8^1/_4$-ին։
Ռեժիսեօր՝ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ
Վարչութեան հերթապահ անդամներ՝ ՄԻՔ. ՍՏԱՄԲՕԼՑԵԱՆ
Վարագոյրը բարձրանալուց յետոյ դահլիճի մուտքի բոլոր դռները փակվում են մինչև խաղամիջոցը։
904. 1—1

Առաջնակարգ ցիրկ
ԵՂԲ.
ԵՍԻԿՕՎՍԿԻՆԵՐԻ
ԱՅՍՕՐ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱՑ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ։

Տեղի կունենայ նաև մեծ ներկայացում։ Աշխարհահռչակ վելօսիպեդիստ Չէսաէր-Դիկի գէրիւսը։ Մասնակցում են նոյնպէս ժաղովրդ. ծաղրածուներ եղբ. Վինչենցօնները և այլ առաջնակարգ արտիստներ։
Սկիզբը երեկոյեան 8 ժամին։
առ. 907. 0 9

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

«Մշակի» ներկայ համարի հետ ուղարկվում են այս տարվայ պրէմիաները բոլոր այն բաժանորդներին, որոնք մաս-մաս վճարելով լրացրել են բաժանորդավճար 10 րուբլին։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ՆՈՐ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ

Սկսվեցին Պետական Դումայի զբաղմունքները։

Ամենքը ցանկանում են տեղեկանալ, թէ Դուման ի՛նչ էական և հիմնական ծրագիրներ է առաջ մղելու՝ առաջիկայ իր Նստաշրջանը յաւերժացնելու համար։

Արդեօք կարո՞ղ են լինել մեծ սպասելիքներ թէ Դուման կը սպառէ իր ոյժերը առանին և մանր գործերի վրա և ժամանակ չի ունենայ շօշափելու այն խոշոր խնդիրները, որոնք դրված են Դումայի առաջ նրա հիմնադրութեան օրից և յետաձգվել են մինչև մեր օրերը։

Պետական Դումայի մէջ գործող կուսակցական խմբերը թոյլ են կազմակերպված և առ այժմ չեն կարողացել այնպիսի պայմանաւորումների մէջ մտնել, որ հնարաւոր լինի հաստատ մեծամասնութիւն ստեղծել օրինագծերի մշակման և վաւերացման վերաբերութեամբ։

Ճիշտ է՝ Ռուսաստանը կամաց-կամաց ընտելանում է պարլամենտական կեանքին և պահանջ է զգում իր պարլամենտի ձայնը լսելու.—Բայց առ այժմ մեծ յոյսեր չէ տածում դէպի այդ պարլամենտի օրգանական գործունէութեան արդիւնքները։ Սպառողական տրամադրութիւնը շարունակում է մնալ նախկին իր վիճակում։

Կուսակցական համախմբումների ղեկավարները մտահոգ են այն խնդրով, թէ արդեօք կարելի չէ՞ արագ վճիռներ տալ մի շարք հերթական խնդիրների, որպէսզի ժամանակ շահվի աւելի խոշոր օրէնսգծական գործունէութեան հասնելու։

Կովկասի վերաբերութեամբ դեռ ևս չեն յայտարարված այնպիսի էական խնդիրներ, որոնք գրաւէին առանձին ուշադրութիւն և զբաղեցնէին մեր հասարակական մտածողութիւնը։

Կայ մի խնդիր, որը դրվելու է Պետական Դումայի առաջ. դա կովկասեան զեմստվային գումարների գործադրութեան խնդիրն է առաջիկայ 1915—1917 թւականների համար։ Այդ խնդիրը պահանջելու է նախնական քննութիւն և մշակումն Կովկասում նոր հիմունքներով հասարակական տարրերի մասնակցութեամբ։

Մի քանի հերթական խնդիրների մասին կը խօսենք մի ուրիշ անգամ։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

16 հոկտեմբերի

Հռոմ. — Կոկօվցեվի առողջութիւնը շարունակում է դէպի լաւը գնալ։ Այս գիշեր հիւանդը մի փոքր անհանգիստ անցրեց, սակայն ջերմ չունի։ Դէմքը մաքրվում է։ Հիւանդը լիակատար առողջանալու վրա է։

505 շրջանում ընտրվեցին մինիստրութեան կողմնակից 237 պատգամաւոր, 52 արմատական, 19 ընդդիմադիր սահմանադրական, 27 կաթօլիկ, 11 հանրապետական, 39 սօցիալիստ, 19 սօցիալիստ-բարենորոգչական։

Կ. Պօլիս.—Ջավիդ-բէյը մեկնում է Վիէննա, Բեռլին և Պարիզ։

Կառավարական շրջաններում պնդում են, որ գերմանական կառավարութիւնը համաձայնել է գերմանական զինուորական միսսիա ուղարկել այն պայմանով, որպէսզի գերմանական զինուորական հրահանգիչները վայելեն միևնոյն արտօնութիւնները, ինչպիսիները տրված են Յունաստանի ֆրանսիական զինուորական միսսիային, և որպէսզի գերմանական միսսիան, ապագայում անհաճելի մեկնաբանութիւններից խուսափելու համար, ստանայ յատուկ կազմակերպութիւն ու ընդարձակ լիազօրութիւններ։

«Թէրջիման» լրագիրը ռուս դաղթական Ահմէդ-բէկ Աղայեվի յօդուածով ողջունում է օսմանեան կառավարութիւնը նրա համար, որ նախաձեռնել է բանակցութիւններ սկսել Ռուսաստանի և Թիւրքիայի միջև ռուս-թիւրքական համաձայնութիւն ձեռք բերելու և Թիւրքիայում հանգստութիւն մտցնելու նպատակով։ Լրագիրը խորհուրդ է տալիս կառավարութեանը ուղարկել թիւրք ուսանողներին ոչ թէ Եւրոպա, այլ Ռուսաստան՝ ուսումնասիրելու այն երկիրը, ուր այնքան մահմեդականներ կան։

Տեղեակ շրջաններում պնդում են, որ Յունաստանի հետ դաշն կնքելուց անմիջապէս յետոյ, որ սպասվում է 10 օր յետոյ, Դարդանէլում գտնվող ականները կը հանվեն։

Թէհրան.—Ի նկատի ունենալով, որ Ամիրէ-Մուջահիդի բախտիարները գանակոծել էին Սպահանի ռուսաց հիւպատոսարանի պահակախմբի մի կօզակի, ռուսաց միսսիան եռանդուն բողոք յայտնեց և պահանջեց արժանի պատիժը տալ յանցաւորներին, ինչպէս և վարձատրել կօզակին վնասված ձիու համար։ Բոլոր պահանջները բաւարարվեցին։

Բէլգրադ.—Հոկտ. 14-ին 8 ալբան կրակեցին ժանդարմների վրա։

Սև Դրինայի ալբանական ափին վերջերս նկատվում են զինված բաշիբօզուկներ։

Թագաւորը հանդիսաւոր ունկնդրութեան ընդունեց յունաց միսսիային, որ եկած է ազդարարելու Կոնստանտին արքայի գահակալութիւնը։ Երեկոյեան ի պատիւ միսսիայի պալատում կայացաւ պաշտօնական ճաշ։

Կահիրէ.—Ֆրանսիական նաւատորմի օֆիցերները կայարանում դիմաւորվեցին հիւտչէների անձնական քարտուղարից։ Երեկոյեան ֆրանսիական գաղութը պատւեց օֆիցերներին ճաշով։

Շվէրին.—Որովհետև լանդտագը մերժեց տալ սահմանադրութիւն, բոլոր մինիստրները մեծ դքսին ներկայացրին հրաժարականի խնդրագիր։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

—o—

ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՏԱՌԵՐԻ ԳԻՒՏԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Հայ տառերի գիւտի և տպագրութեան յոբելեանների առիթով Խասավ-Իւրտ կայարանից (Վլադիկավկազ. գիծ) հոկտ. 16-ին կովկասեան փոխարքայից Թիֆլիսում ստացված է հետևեալ հեռագիրը.

Նորին սրբազնութիւն Մեսրոպ եպիսկոպոսին,

Շնորհաւորելով հայ տառերի գիւտի 1500-ամեայ կուլտուրական հանդիսաւոր տօնակատարութիւնը, կինս և ես սրտանց շնորհակալ ենք Ձեզանից և բոլոր ներկաներից՝ բարի ցանկութիւնների համար։ Կոմս Վօրոնցով։

Այս հեռագիրը պատասխան է Մեսրոպ եպ.-ի քաշած հետևեալ հեռագրին.

«Լիվադիա.

«Նորին Կայսերական Մեծութեան Փոխարքային Կովկասում, Պայծառափայլ Կոմս Իլլարիոն Իվանովիչ Վօրօնցով-Դաշկովին.

«Այսօր, հայ գրերի գիւտի 1500-ամեակի և տպագրութեան 400-ամեակի օրը, ի ներկայութեան Ձեր փոխանորդի՝ գեներալ Շատիլօվի, իշխանութեան և զանազան դաւանութիւնների հոգևորականութեան, բարձր ներկայացուցիչների, ինչպէս և հասարակական հիմնարկութիւնների ներկայացուցիչների և ժողովրդի բոլոր խաւերի բազմաթիւ ժողովի, կայացաւ հայոց հոգևոր դպրոցի նոր շէնութեան մէջ համազգային յոբելեանի տօնախմբութիւնը և բազում կեանս մաղթվեց Պաշտելի Վեհապետին՝ հայկական կուլտուրայի Հովանաւորին և ամբողջ Արքայական Տան։ Կոմսուհի Ելիզավէտա Անդրէևնայի և ձեր պայծառափայլութեան երկարակեցութեան մաղթանքը ընդունվեց բոլոր հաւաքվածների խնդագին աղաղակներով։ Մատուցանելով Ձեր Պայծառափայլութեան խորագոյն շնորհակալութեան զգացումներ այն անփոփոխ հովանաւորութեան համար, որ Դուք ցոյց էք տալիս հայ հասարակութեան բոլոր կուլտուրական-հոգևոր ձեռնարկութիւններին և վերաքեւլով աղօթք Ամենաբարձրեալին Ձեզ առողջութիւն և երկարակեցութիւն պարգևելու համար, ամենաանձնուիրաբար խնդրում եմ Ձերդ Պայծառափայլութիւնից արկանել յոտս Նորին Կայսերական Մեծութեան՝ հօտի և բոլոր հաւաքվածների անունից անսահման սիրոյ, անձնուիրութեան և երախտագիտութեան ամենահպատակային զգացումը»։

—

Նորին Վեհափառութիւն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը բարեհաճել է ուղար-

կել Թիֆլիսի նահանգական ադնուականութեան պարագլուխ իշխ. Արխազիին հետեւեալ հեռագիրը՝ ի պատասխանի համազգային Մեծ Յոբելեանի ուղարկած շնորհաւորական հեռագրի. «Ընդունեցէք իմ շնորհակալութիւնը համակրական վերաբերմունքի և բարեմաղթութիւնների համար։ Օրհնում եմ ձեզ և Թիֆլիսի նահանգի ադնուականութեանը։ Գէորգ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց»։

—

Համազգային մեծ տօնի հանդէսին Թիֆլիսում անկարող լինելով անձամբ ներկայ գտնվել, ուղարկել էին շնորհաւորական հեռագիրներ Մեսրոպ եպիսկոպոսի անունով նաև հետեւեալ պաշտօնական անձինք.—Կովկասեան շտաբի պետ գեն. Իւդենիչ, փոխարքայի խորհրդի անդամ գ. խ. Հակկել, փոխարքայի դիւանատան ընդհանուր գործերի վարող Դոմերշչիկով և այլն։

—

Համազգային Մեծ Յոբելեանի մասին յօդուածներ և տեղեկութիւններ տպվեցին և դեռ տպվում են Ռուսաստանի համարեա բոլոր առաջադէմ օրաթերթերի և պարբերական հրատարակութիւնների մէջ։

—

Շաբաթ, հոկտ. 12-ին, Թիֆլիսի Ներսիսեան ս. Մարիամեան օր. դպրոցի սանուհիները, թւով մօտ 140 հոգի, մի հաճելի օր ունեցան։

Այդ օրը առաւօտեան նրանք խմբով առաջնորդվել էին եկեղեցի, որի աւարտուելուց յետոյ վերադարձան դպրոց, ուր, ճաշարանում, նրանց սեղան տվեց, ներկայութեամբ դպրոցի հոգաբարձութեան և աշակերտական ճաշարանի վարչութեան։

Ճաշից յետոյ՝ իրիկնադէմին՝ աշակերտուհիները առաջնորդվեցին ուսումնարանի ընդարձակ սրահը, ուր նրանց համար սարքված էր մանկական սինեմատօգրաֆային ներկայացում մի քանի բաժիններով։

Սինեմատօգրաֆային ներկայացումից յետոյ՝ տեղի ունեցան աշակերտական երգեր ու պարեր, որոնք աւարտվեցին եր. ժամը 9-ին, և աշակերտուհիները ուրախ տրամադրութեան տակ ցրվեցին իրանց տները։

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ՍԱԼՕՆՈՒՄ

Այսօր, ուրբաթ, Գրական-Գեղագիտական Սալօնի հանդիսաւոր jour fixe-ը նուիրված է տառերի գիւտի 1500-ամեակին և տպագրութեան 400-ամեակին։

Տ. Նազարեանի խնդրանօք՝ Վեհափառ Կաթողիկոսը թոյլատրել է Կարապետ եպիսկոպոսին, Գարեգին, Գէորգ Չէօրէքչեան և Մեսրոպ գիտնական վարդապետներին յատուկ այս երեկոյթի համար Էջմիածնից գալ Թիֆլիս և Սալօնի օտարազգի հիւրերին ծանօթացնել համազգային այս մեծ տօնի նշանակութեան հետ։

Էջմիածնի միաբանութեան յիշեալ անդամները կը ճառախօսեն բացի ռուսերէնից և անգլիերէն, գերմաներէն, իտալերէն, յունարէն և ֆրանսերէն։ Հանդէսը կը բացվի Բենիկ վարդապետի ողջոյնի ճառով։ Եւ այդպիսով Սալօնի օտարազգի հիւրերը առիթ կունենան ծանօթանալու Էջմիածնի միաբանութեան մի քանի դէմքերի հետ։

Երաժշտական մասը՝ երգեցողութեան պրոֆ. Բրօջիի ղեկավարութեամբ։

Այս երեկոյթի համար հրաւիրված են Էջմիածին գնացած բոլոր պատգամաւորները։ Մշտական հիւրերին առանձին հրաւիրագրեր չեն ուղարկվի։ Սկիզբը երեկ. ժ. $8^1/_2$-ին։

ՅՈԲԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐԸ ԳԱՒԱՌՈՒՄ

I

Գորիս, 12 հոկտ.

Տառերի գիւտի և տպագրութեան յոբելեանների տօնումը, շնորհիւ երիտասարդութեան գործ դրած ջանքերի, դրված է լայն հասարակական տօնախմբութեան հողի վրա։ Ընտրված յանձնախմբի ցրած յայտարարութիւնը այսօր ի մի գումարեց ամբողջ քաղաքի բոլոր դասակարգերին՝ ժամը 10-ից փակ շուկայից դիմելու եկեղեցի։

Գորիս քաղաքի, գիւղի և Գրիգորեանի մասնաւոր դպրոցների աշակերտութիւնը, արհեստաւորական ամբողջ կազմի ու խուռն բազմութեան հետ, ներկայ եղաւ պատարագին և վաստակաւոր հայրերի յիշատակի հոգեհանգստեան։

Աշակերտութեան բաժանված էին գոյնզգոյն դրօշակներ, 1500-ամեայ և 400-ամեայ յիշատակներով և ս. Մեսրոպի և ս. Սահակի ու այլ պատմական յայտնի գրական դէմքերի անուններով։

Դիւզարդ սեղանի վրա ծաղիկներով շրջապատված դրված էին ս. Մեսրոպի և Սահակի պատկերները։

Շուկան ժամը 10-ից ամբողջ օրը փակ էր։ Կիրակի՝ որոշված է տալ շնորհաւորական հեռագիր, կատարել հանդիսաւոր պատարագ և հայրապետական մաղթանք. բացատրվելու են մեծ յոբելեանների պատմական նշանակութիւնը և կատարած դերը մեր եկեղեցական, ազգային և գրական շրջաններում։ Ապա թափօրով եկեղեցուց մեծ հանդիսաւորութեամբ դպրոց է դիմելու հասարակութիւնը, ներկայ լինելու դպրոցական ցերեկոյթին։ Որոշված է նաև ի յիշատակ մեծ օրերի բանալ արհեստաւոր աշակերտների համար կիրակնօրեայ դասընթացքներ։ Աշակերտութեան կը բաժանվին գրքոյկներ և միրգ։ Մի ստուար խումբ անձնաւորութիւններ յանուն մեծ տօնի կազմում են բանկէտ։ Երեկոները հրավառութիւն և զուռնա կը լինի հրապարակում։

Սադանդարեան

II

Նուխի, 13 հոկտեմբերի

Շաբաթ, հոկտ. 12-ին, համազգային կրկնակ մեծ տօների առիթով տեղիս ս. Աստուածածին եկեղեցում պատարագ մատուցվեց։ Ներկայ էին ծխ. դպրոցի աշ.-աշակերտուհիները և ուսուց. խումբը. ժողովրդի խուռը փայլում էին բացակայութեամբ։

Իսկ կիրակի, հոկտ. 13-ին, ծխ. դպրոցի դահլիճում նոյն առիթով կայացաւ գրական-երաժշտական երեկոյթ։

Երեկոյթը բացվեց «Էջմիածինն ի Հօրէ» շարականով։ Ապա տօնի առիթով բանախօսեց ուսուցիչ Տոնեանը, իսկ երգեցիկ խումբը խմբապետի ղեկավարութեամբ քառաձայն երգեց «Մայրենի լեզու», «Լուսնակն անուշ», «Ո՞րն է աշխարհն Հայաստան» երգերը։ Մէջ ընդ մէջ արտասանվեցին հայերէն և ռուսերէն ոտանաւորներ։ Աշակերտուհիներից մի քանիսը երգեցին սօլօ «Ես լսեցի մի անուշ ձայն», «Համեստ աղջիկ» և այլն, որոնց դաշնակցում էր խմբապետը դաշնամուրի վրա։ Սօլօ երգերը անցան թոյլ։ Հանդէսի վերջում արտասանված «Գիժը դպրոցում» ծիծաղաշարժ մենախօսութիւնը հանդիսականներին առատօրէն ծիծաղ պատճառեց, իսկ մենախօս աշակերտը վարձատրվեց բուռն ծափահարութեամբ։

Հանդէսի առաջին մասը վերջացաւ «Մեր հայրենիքով», որ խումբը երգեց միաձայն։

Երկրորդ մասը անցաւ «Պօլուիմպէրիալ» մանկական վօդէվիլով։

Հանդիսականներից մի քանիսը ցանկացան իմանալ, թէ որքան հանգանակված կամ նուիրաբերված է յօգուտ դպրոցական ֆօնդի. ոչ հոգևոր իշխանութեան ներկայացուցիչը և ոչ հոգաբարձութիւնը որոշ պատասխան չը կարողացան տալ։ Հանգանակութեան գումարը մօտաւորապէս պիտի լինի 500 ր.։ Քէօթիւնը, ըստ իս, պիտի վերագրել հանգանակման անգործնական եղանակին։

Հանդիսական

Յ. Գ.—Դպրոցի հոգաբարձութիւնն և ուսուցչ. խումբը Վեհ. Հայրապետի անունով մի հեռագիր են խփել՝ շնորհաւորելով համազգային մեծ տօնը։

Նոյն

III

Կարս, 14 հոկտեմբերի

Շաբաթ, ամսիս 12-ին, ոչ մի խանութ չը փակվեց։ Եկեղեցում պատարագ կար, բայց ժամաւորներ շատ քիչ։ Կիրակի, ամսի 13-ին, հանդիսաւոր պատարագ կար. պատարագիչն էր վիճակի փոխանորդ Երեմիա վ.։ Պատարագին ներկայ էին նահանգապետը և ոստիկանապետը։ Բաւական բազմութիւն կար։ Կատարվեց հայրապետական մաղթանք։ Պատարագից յետոյ եկեղեցական թափօրը, զգեստաւորված, հասաւ ծխ. դպրոցի բակը և այդտեղ կատարեց հոգեհանգիստ։

Հոգեհանգստեան կարգը կատարվելուց յետոյ՝ դպրոցի աւ.-ուսուցիչը, նահանգապետին և ոստիկանապետին մի գաղափար տալու համար, ռուսերէն բացատրեց տօնի նշանակութիւնը։ Այնուհետև երգվեցին երգեր և արտասանվեցին ճառեր ու ոտանաւորներ։

Նոյն օրը երեկոյեան հայոց դպրոցը լուսավառված էր լապտերներով։

Գրավաճառ «Կուլտուրա» խանութի ցուցանակում ի ցոյց էին դրված ս. Մեսրոպի և ս. Սահակի պատկերները՝ հայկական այբուբենի լիակատար տախտակներով։

Այս էր բոլորը. ոչ շարժում, ոչ ուրախութիւն և ոչ իսկ կենդանութիւն։

Շաբաթ օրը խնդրեցի քաղ. դպրոցի տեսչին, որ հայ աշակերտներին արձակի, եկեղեցի տանեմ, բայց ստացայ բացասական պատասխան հետեւեալ արդարացի պատճառաբանութեամբ.

— Նախ՝ որ ես իմ իշխանութիւնից և ոչ ձեր հոգևոր իշխանութիւնից պաշտօնական թուղթ չունեմ, ուրեմն իրաւունք չունեմ արձակել. երկրորդ՝ դուք ասում էք, որ այդ տօնը խոշոր տօն է, համազգային տօն է, բայց ահա ձեր հայերից ոչ մէկն իր խանութը չէ կողպում. գարբինը գործում է, հիւսնը բանում է, որմնադիրը շարում է, վաճառականները առուտուրով զբաղված են և ոչ ոք եկեղեցի չէ գնում և քաղաքի մէջ տօնականութեան ոչ մի շարժում, ոչ մի նշան չէ երևում։ Եթէ ծնողները չեն տօնում, չեն յարգում այդ տօնը, էլ ինչ նշանակութիւն ունի աշակերտների արձակելը։

Այդ նկատողութեան առաջ ես ամաչեցի և լռեցի։

Միայն մի պրօժեկտօրը օրական 1000 ր. է վերցնում, իսկ դպրոցական ֆօնդի համար ամբողջ վեց ամիս է դէս ու դէն ընկնելով միայն 1000 ր. են հաւաքել։

Սարգիս Տէր-Մելքիսեդեկեան

IV

Շուշի, 13 հոկտեմբերի

Ամսիս 13-ին Ղազանչեցոց Ամենափրկիչ եկեղեցում կատարվեց հոգեհանգիստ ս. Սահակի և ս. Մեսրոպի յիշատակին։ Ներկայ էին Թեմի կառավարիչ Զաւէն վ., երկսեռ աշակերտական խումբը, երգեցիկ խումբը՝ Դէմուրեանի ղեկավարութեամբ, քահանայական դասը, կուսանաց վանքի կոյսերը։ Ներկայ էր բաւական բազմութիւն։

Զաւէն վ. սկսեց «Էջմիածինն ի Հօրէ» շարականը։

Ժամասացութիւնը վերջանալուց յետոյ, թափօրը շարժվեց դէպի Թեմական դպրոցը, ուր համազգային յոբելեանի առիթով տեղի ունեցաւ հանդէսը, որը պատրաստել էր Թեմական դպրոցի ուսուցչական խումբը։

Արցախեցի

V

Զաքաթալա, 14 հոկտեմբերի

Ամսիս 12-ին, պատարագից յետոյ, եկեղեցու բակում՝ հազարաւոր ժամաւորների ներկայութեամբ մեր եկ.-ծխ. դպրոցի աւ.-ուսուցիչ Փարսադանեան մի աւուր պատշաճի բանախօսութիւն արեց համազգային մեծ տօնի առիթով։

Երեկոյեան շքեղ կերպով զարդարված էր դպրոցի շէնքն ու ուսուցչանոցը՝ ներսից ու դրսից. հարիւրաւոր գոյնզգոյն լապտերներ պատերի վրա փայլփլում էին, եկեղեցու գլխաւոր դարպասի վրա գեղեցիկ շրջանակի մէջ տեղաւորված ս. Սահակի և ս. Մեսրոպի պատկերները՝ զարդարված թարմ ծաղիկներով, լապտերներով, էլեկտրական ճրագներով լուսաւորված «1500—400» մակագրութեամբ, առանձին փայլ էին տալիս այդ մեծ ազգային տօնին։

Նուագում էին քաղ. դպրոցի աշակերտները։

Երէկ դպրոցի դահլիճում տեղի ունեցաւ համազգային տօնի շարունակութիւնը երգվեցին ազգային երգեր, բանաստեղծութիւններ, եղան ճառախօսութիւններ և այլն և այլն։

Մեր աղքատ դպրոցի վարչութիւնը իր պարտքը կատարեց։ Սակայն մեր քաղաքի հարուստ, ունեւոր դասակարգը շատ անփոյթ ու սառն վերաբերմունք ցոյց տուեց համազգային դպրոցական ֆօնդին։ Այս պիտի արձանագրենք։

Սօյզարէ

VI

Խանքենդ, 12 հոկտեմբերի

Այսօր, տառերի գիւտի 1500-ամեայ և տպագրութեան 400-ամեայ յոբելեանի առիթով, Խանքենդը ևս կատարեց իր պարտականութիւնը, թէպէտ ոչ այն շուքով, ինչպէս ուրիշ տեղերում է։

Կէսօրին եկեղեցում պատարագը վերջանալուց յետոյ, տեղիս ծխական և պետական դպրոցների աշակերտ-աշակերտուհիները, ուսուցիչ և ուսուցչուհիների հետ, ծխ. հոգաբարձութեան գլխաւորութեամբ դիմեցին ծխ. դպրոցի դահլիճը։ Այստեղ յոբելեանի հանդէսը բացվեց ուսուցիչ Նարինեանի մի ամփոփ ատենաբանութեամբ, որը մի պատմական տեսութիւն անելով՝ բացատրեց տառերի գիւտի ծագումը և 15-րդ դարում Գուտտենբերգի տպագրութեան գիւտը։ Սակայն մի թերութիւն, որ ունեցաւ Նարինեանը իր ատենաբանութեան մէջ, այն է՝ որ չը բացատրեց, թէ ինչով է որոշված յաւերժացնել ազգային այդ մեծ յոբելեանը. մինչդեռ յայտնի պիտի լինի, որ յոբելեանի առիթով դրված է մեր դպրոցների ապահովութեան խնդիրը և հաստատված ու հիմնված է դպրոցական ֆօնդ։ Բայց ուսուցչի պակասը լրացրեց հ. Պետրոսը, յայտնելով որ յոբելեանի առիթով դպրոցական ֆօնդ է հիմնված, որին պէտք է նիւթապէս օգնութեան գալ։

Այնուհետև սկսվեց համերգային բաժինը։ Նարինեանի ղեկավարութեամբ աշակերտ-աշակերտուհիները երգեցին ժողովրդական երգեր, մէջ ընդ մէջ արտասանելով ոտանաւորներ։

Գեղեցիկ տպաւորութեան տակ ժամը $1^1/_2$-ին վերջացաւ հանդէսը, որից յետոյ հոգաբարձութեան կողմից շնորհաւորական հեռագիր ուղարկվեց Էջմիածին՝ յոբելեանական յանձնաժողովին։

Ա. Ասլանեան

VII

Օրդուբադ, 14 հոկտեմբերի

Շաբաթ, ամսիս 12-ին, մեր ծխատէր Յովհաննէս ք. Տէր-Յովհաննեանը հոգեհանգիստ կատարեց տառերի գիւտի 1500-ամեակի և տպագրութեան 400-ամեակի աշխատաւորների համար։

Երէկ, ամսիս 13-ին, տօնի առիթով մատուցվեց պատարագ։ Պատարագից առաջ, տէր հայրը և մի քանի երիտասարդներ բացատրում էին պատահած ծխականներին այդ մեծ տօնի նշանակութիւնը, որի հետեւանքը եղաւ այն, որ ծխականները շտապեցին եկեղեցի պատարագին ներկայ գտնվելու։ «Հայր մերից» առաջ, Յովհ. ք. Տէր-Յովհաննեանը մի հակիրճ քարոզով բացատրեց ծխականներին մեծ տօնի նշանակութիւնը. ժողովուրդը շատ գոհ մնաց այդ քարոզից։

Պատարագից յետոյ, երիտասարդութիւնը նախաճաշ տուեց ծխականներին, և յետոյ կատարվեց հայրապետական մաղթանք։ Թէ հոգեհանգստին և թէ պատարագին ներկայ էր ծխական դպրոցի վարժուհի օր. Ս. Բաբաջեանը իր աշակերտուհիներով։

VIII

Երևան, 13 հոկտեմբերի

Ազգային մեծ տօնը Երևանում կատարվեց շատ մեծ շուքով և ընդարձակ ծրագրով. զինուորական նուագախմբով, համքարների բազմաթիւ դրօշակներով շքերթը առաւօտեան $8^1/_2$ ժամին Թեմական դպրոցից սկսվեց. Թափօրը այնտեղից գնաց Գայեանեան, Ս. Սահականուշեան, Խրիմեան, քաղաքային և միւս դպրոցները. այդ ամեն տեղերի սաները միացան թափօրին իրանց ուսուցչական կազմով և դրօշակներով, որոնց վրա փայլում էին ս. Սահակի և ս. Մեսրոպի մեծադիր նկարները. հազարաւոր երկսեռ աշակերտներն անթիւ բազմութիւնով ուղղվեցին ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին, ուր պատարագում էր Խորէն եպիսկոպոսը. պատարագից յետոյ եպիսկոպոսը զգեստաւորված անցաւ ամպհովանու տակ, շրջապատվեց քահանայական դասով ու անցաւ հանդէսի գլուխը։ Մերթ դպիրների և մերթ զինուորական նուագածուների երգերով թափօրը գնաց ս. Սարգիս եկեղեցին, ուր Թեմական դպրոցի մէջ կատարվեց ծրագրի պակաս մնացած յօդուածները։

Ն. Ս.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

«Рус. Сл.»-ն տպել է այն զրոյցը, որ եղել է արտասահմանից վերադարձած արտաքին գործերի մինիստր Սազոնովի հետ։ Նա ճշդում է, որ Բեռլին այցելելիս համաձայնութիւն է կայացել Հայաստանի բարենորոգումների մասին, նաև համաձայնութիւն Ֆրանսիայի հետ Անատօլիայում երկաթուղիներ կառուցանելու մասին։ Իսկ Թիւրքիայի հետ բանակցութիւնները տնտեսական հարցերի նկատմամբ շարունակվում են։

ՌԷՖՈՐՄՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Մօտ ապագայում վերջնական լուծումն կը ստանայ Հայաստանի ռէֆորմների բարդ հարցը, որ նորերս երկու բանակի բաժանեց եւրոպական կօնցերտը և առաջ բերեց մինչև վերջին օրերը սաստիկ ընդդիմադրութիւն Թիւրքաց կառավարութեան կողմից։

Այժմ հետեւեալ նոր տեղեկութիւններն են յայտնի։

Չը նայելով այն աւանդական բարեհաճակամութեան, որ ունէր ռուսաց կառավարութիւնը դէպի Թիւրքահայերը 1900—1910 տարիների շրջանում, նա վերաբերվում էր Հայաստանի մէջ ռէֆորմներ մտցնելու հարցին զգուշութեամբ և, մինչև մի աստիճան, բացասաբար։ Այդ ժամանակ, ռուսաց կառավարչական շրջաններում լսվում էին ձայներ, որոնք խորհուրդ էին տալիս չը բարձրացնել հարց՝ Հայաստանում ռէֆորմներ մտցնելու մասին, որովհետև դա կարող է սաստկացնել սեպարատիստ ձգտումները ռուսական Հայաստանում և սպառնալ կարգին Կովկասում։

Բայց 1910 թ. յետոյ ռուսական կառավարութեան տեսակէտը փոխվեց։ Կառավարութիւնը հետզհետէ համոզվեց նախկին երկիւղների անհիմնաւորութեան մէջ, իսկ Կովկասի փոխարքայի վերջին զեկուցագիրը ապացուցեց, որ ռուսահայերը հանդիսանում են կատարելապէս յուսալի և լօյալ տարր։

Իբրև առիթ, որ գրգռեց ռուսական դիվլոմատիային ձեռնարկել Հայաստանում մտցվելի ռէֆորմների իր սեփական ծրագրի մշակման, հանդիսացաւ Անգլիայի առաջարկը՝ ցոյց տալ Թիւրքիային անհրաժեշտութիւնը գործադրել կեանքի մէջ վիլայէթների մասին օրէնքը, որ նախատեսում է բարենորոգումների ներմուծումը ոչ միայն Հայաստանում, այլ և ամբողջ Փոքր-Ասիայում։ Ռուսաստանը մերժեց Անգլիայի առաջարկը և իսկոյն դիմեց իր պրօեկտի մշակման։ Վերջին խմբագրութեամբ Հայաստանում մտցվելի ռէֆորմների ծրագիրը առաջարկում է հետեւեալ միջոցները.

1) Միացնել Թիւրքաց Հայաստանը կազմող բոլոր 6 վիլայէթները մի նահանգի մէջ և միաժամանակ անջատել Հայաստանի կազմից այժմեան վիլայէթների այն մասերը, ուր կայ զուտ-մուսուլման ազգաբնակութիւն։

2) Վերակազմեալ Հայաստանի պետ կարգել մի կուսակալ (գեներալ-նահանգապետ), պայմանով որ նա լինի եւրոպացի և նշանակվի, սուլթանի համաձայնութեամբ և մեծ պետութիւնների հաւանութեամբ, 5-ամեայ ժամանակամիջոցով։

3) Տալ կուսակալին իրաւունք՝ արձակել և կարգել իրան ենթակայ բոլոր պաշտօնեաներին ըստ զինուորական և քաղաքացիական վարչութեանց։

4) Ստեղծել կուսակալին կից մի վարչական խորհուրդ, որ բաղկացած է լինելու վիլայէթների վարչութեան բոլոր տեղերից և տեխնիքական խորհրդականներից։

5) Օրէնսդրական իշխանութիւնը յանձնել մի առանձին նահանգային օրէնսդրական ժողովի, որի կազմի մէջ մտնելու են հաւասար թւով քրիստոնեաներ և մուսուլմաններ։

6) Ստեղծել ժանդարմերիայի և ոստիկանութեան նոր շրջանակներ (կադրեր), յանձնելով բարձր պաշտօնները եւրոպացիներին, իսկ ստորինները՝ բնիկներին, քրիստոնեայ և մուսուլման, հաւասար հիմունքով։

7) Հաստատել արդարադատութեան և շրջիկ դատարանների ինստիտուտ։

8) Հաստատել կարգ, որ Հայաստանի ժողովուրդը պարտաւոր է զինուորական ծառայութիւնը կատարել իր ծննդավայրում։

9) Մուսուլմաններին և քրիստոնեաներին տալ հաւասար իրաւունքներ՝ վարչութեան մէջ պաշտօններ ստանալու։

10) Ճանաչել հայոց լեզուն պաշտօնական՝ թիւրքերէնի հետ միասին։

11) Հաստատել ռէֆորմների գործադրութեան վրա Եւրոպայի կօնտրօլը։

Կազմելով ռէֆորմների այս պրօեկտը, ռուսական դիպլօմատիան ենթարկեց նրան ի քննութիւն Կ. Պոլսում յատկապէս գումարված մի յատուկ դիպլօմատիական խորհրդակցութեան։ Հազիւ Ռուսաստանը յունիսի 30-ին կարողացաւ ծանօթացնել խորհրդակցութիւնը իր ծրագրի հետ և ահա յուլիսի 1-ին Թիւրքաց կառավարութիւնը յայտնեց, որ ինքը առաջարկելու է խորհրդակցութեան քննել և իր այն ծրագրի ռէֆորմներն ամբողջ Փոքր-Ասիայի համար, որ յայտնի է «օրէնք վիլայէթների մասին» անունով և որը կազմված է դեռ 1881 թ.։

Բ. Դրան առաջարկութիւնը լիակատար աջակցութիւն գտաւ երեքպետեան դաշնակցութեան մէջ, և աւստրիական դեսպան Պալլավիչինին առաջարկեց, որպէսզի խորհրդակցութիւնը միաժամանակ քննէ ռուսական և թիւրքական ծրագիրները։ Ռուսական դեսպանը այդ պլանի դէմ բողոք յայտնեց և ցոյց տուեց, թէ որովհետև Ռուսաստանը մտցրել է իր ծրագիրը աւելի վաղ, քան Թիւրքիան, ուստի ռուսական ծրագիրը, առաջնութեան (պրիօրիտէտի) սկզբունքի համաձայն, պէտք է քննութեան ենթարկվի առաջինը։ Թէև ռուսական դեսպանի տեսակէտը յաղթանակեց, բայց ռուսական ծրագրի քննութիւնը ոչ մի դրական արդիւնք չը տուեց, ըստ որում լուրջ նորհակութիւններ կային Ռուսաստանի և Գերմանիայի հայեացքների միջև։

Ի վերջոյ, ինչպէս յայտնի է, Հայաստանի ռէֆորմների ռուսական ծրագիրը դարձաւ առարկայ յատուկ բանակցութիւնների՝ Պետերբուրգի և Բեռլինի միջև։ Այդ բանակցութիւնները բաւական երկար տևեցին։ Վերջ ի վերջոյ, սակայն, համաձայնութիւնը Ռուսաստանի և Գերմանիայի միջև կայացաւ և ռուսական դիպլօմատիային մնաց ծանուցանել մեծ պետութիւններին ռուս-գերմանական բանակցութիւնների արդիւնքը և ներկայացնել ռուսական ծրագրի վերջնական խմբագրութիւնը եւրոպական կօնցերտի պաշտօնական հաւանութեան։

Երբ աւարտվեցին ռուս-գերմանական բանակցութիւնները, յանկարծ յայտնի դարձաւ, որ Թիւրքիան նորից վճռել է խափանել ռուսական ծրագրի իրագործումը և մտադիր է նորից հակադրել այդ ծրագրին մինչդեռ 1881 թ.ի «վիլայէթների մասին օրէնքը»։ Աւետելով թղթի վրա երջանկութեան, անդորրութեան, բարեկեցութեան և ամբողջ Փոքր-Ասիայի վերանորոգութեան նոր դարագլուխ, «վիլայէթների մասին օրէնքը» իրապէս ամենից քիչ նպատակ ունի փոքր-ասիական ազգաբնակութեան և մասնաւորապէս հայերի ազգային ազատագրութիւնը։ Այսպէս, օրինակ, Հայաստանին անհրաժեշտ իբրև գլխաւոր ռէֆորմ այդ օրէնքը ճանաչում է առաջումը Հայաստան մի յատուկ յանձնաժողովի, հողային վէճերը հայերի և քիւրդերի միջև լուծելու համար։

Որևէ համեմատութեան արժանի չը լինելով ռէֆորմների ռուսական ծրագրի հետ, «վիլայէթների մասին օրէնքը», սակայն, ունեցել է մինչև այսօր այն առաւելութիւնը, որ նրա կողմն է եղել երեքպետեան դաշնակցութեան պետութիւնների համակրութիւնը։ Թիւրքիայի որոշումը՝ նորից հակադրել ռուսական ծրագրին «վիլայէթների մասին օրէնքը»՝ հանդիսանում է այժմ փորձաքար, որ ցոյց կը տայ, թէ որքան լուրջ կերպով երեքպետեան դաշնակցութեան պետութիւնները այժմ կը պաշտպանեն ռուսական ծրագիրը Կ. Պոլսում։

(«Рус. Слово»)

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՏԱՐՕՆԷՆ

Մուշ, 17 սեպտեմբեր

Կէնձօյի Փափարի երկու տղաքը քանի մէջ կը բռնեն Ալիէ Զօյէ անուն ռաճիա քիւրդ մը, որ կամբաստանուի որպէս իրենց հօր սպանիչ, և կը տանին իրենց տուն ու հոն մարմինը մաս-մաս կտրտելով սուկալի տանջանքներու մէջ կը սպաննեն։ Ոճրագործները մայր Ամօն, կատաղի վագրի նման, շիկացած շամփուրը առնելով կը կոխէ խեղճ զոհին մէկ աչքը և ծոծրակէն դուրս կը հանէ։ Զոհը տակաւին չմեռած կը չարչարուի այս հրէշուհիին տուած տանջանքներէն։ Զոհին մարմինը կանհետացնեն։

Այս գազանային հրէշութիւնը թէև շուտով երևան կելնէ և կառավարութիւնը 60 ձիաւոր ոստիկաններով այդ ոճրագործներուն տունը կը պաշարէ զանոնք ձերբակալելու համար, սակայն կերևի թէ դեղին ոսկիներու շլացուցիչ կշռաքէն՝ պաշարումը երևութականի կը փոխուի, և աւազակ ոճրագործները միշտ կունենան այդ պաշարուած շղթային ճողոպրելու։

Այս տեղեկութիւնը հաղորդող նամակէն կը տեղեկանանք նաև, որ Սասունի Նորշէն գիւղին քիւրդերը սպաննած են կառավարական պաշտօնեայ հաջի Օնբաշին։ Կառավարական հետապնդումները մնացեր են ցարդ անհետևանք։ Թիւրք թերթերը որքան որ կը գրեն, թէ Նորշէնի բերդը, քիւրդ աւազակներու այդ որջը, քանդուած և գլխաւոր աւազակները ձերբակալուած են,

բայց Թիւրքական այդ լուրերուն մէջ ոչ մի իրականութիւն չկայ։ Համաճարակը ընդհանուր է. զօրեղը անզօրին կուլ կուտայ։

Սասունի այս վիճակին մէջ՝ անարշին կատարեալ է, և տուժողները միայն հայերը չեն, այլ և խեղճ ռահիա խաշնարած և երկրագործ քիւրդերը։

Սասունի Բշարի Մըհէն սպաննել տուած է մէկ օրուան մէջ Կուսնիտ գիւղին երեք պզդեցիկ քիւրդերը, որպէսզի դիւրութեամբ անոնց հողերուն տիրանայ և գիւղապետ Հիզօյի 12 տարեկան աղջիկը իր տղուն կնութեան առնէ։

Շիկոյի աշիրէթէն Կուլի և Դուդօ անուն քիւրդերը սպաննուեցան Բէդէրխանցիներէն։ Այդ ոճրագործութեան պատճառը դեռ անյայտ է։ Մուսեցի Հըսոյի և Մահմոյի որդիները նոյնպէս սպաննուեցան իրենց ազգականներուն ձեռքով՝ հին վրէժխնդրութեան առթիւ։ Վերջապէս թալանի ու ըսպաննութեանց և կողոպուտներու հրդեհը ընդհանուր է։ Ու մեր կառավարութիւնը դեռ քաջութիւն ունի ի լուր աշխարհի միշտ յայտարարելու թէ՝ «խաղաղութիւնը կատարեալ է»։

Եթէ քիւրդը քիւրդին հետ այսպէս կը վարուի, հապա հայուն վիճա՞կն ի՛նչ կըլլայ։ Թուենք քանի մը օրինակներ։

Խնձորիկ գիւղը բնակող հազօյի Համբարձումին տունը գողեր կը մտնեն և մօտաւորապէս աւելի քան 50 մէջիտիէ արժող վաճառականական ապրանքներ կը տանին։

Դալնոր գիւղի ծխատէր Աւետիս քահանայի տունը կը կողոպտուի։

Գոմք գիւղացի հայ Կէնձօյի մէկ զոյգ եզները, որ կարժէին 10—11 լիրա, գողցուեր են Բէդէրխանցի քիւրդերէն։

Այսպէս՝ ուրիշ մանր գողութիւններ անթիւ են։ Բանն այն է, սակայն, որ գողը և գողցուած ապրանքը միշտ յայտնի են, որուն փոխարէն բուն տէրն ստիպուած է շատ անգամ իր գողցուած եզան, կովին կամ ձիուն կէս կամ ամբողջ գինը վճարել և իր ապրանքը կամ գողցուած անասունը ետ առնել։ Այնպէս որ՝ շատ տեղեր սովորութիւն է դարձեր, որ գողը կամ գողին մարդիկը լուր կուտան ապրանքին տիրոջը, թէ «ապրանքդ այս-ինչ տեղն է. տուր այսքան փրկանք, որ ապրանքդ ետ ստանաս»։

Փանք գաւառի մէջ Նաթօմխանցի Կէնձօ Ղազարեանի մեղուանոցը, որ կը պարունակէր 50-է աւելի փեթակ, քիւրդերը կը քանդեն գիշերանց և որքան կրնան՝ մեղր կը տանին, իսկ մնացածն ալ ջարդոտելով և գետակին մէջ նետելով կաւերեն։

Բալըքցի քիւրդերը, որ Խոյթի մէջ անուն հանած են որպէս աւազակներու և ճարպիկ գողեր, գիշերով կը մտնեն Մուշի դաշտի Ծղակ գիւղացի Մարտոյեան Վարդանի տունը։ Թէև Վարդան և եղբայրը՝ Սարգիս, որոնք քնացած էին, իսկոյն կարթըննան և բահով ու բրիչով կը դիմադրեն դռան կողմէն, բայց աւազակներն աւելի ճարպիկօրէն տան կտուրի երդիքը լայնցնելով վար կը ցատկեն տուն և ծանր կերպով կը վիրաւորեն Վարդանը և իր մայրը և կողոպտելով տան եղած-չեղածը կը մեկնին հանգիստ։ Մայրը իսկոյն կը մեռնի։ Վարդան կիսամեռ վիճակի մէջ է, իսկ պատանի Սարգիս կը յաջողի ախոռին մէկ ծակէն դուրս սողոսկիլ և հաւար ձգել գիւղը։ Գիւղացիք՝ սարսափած՝ չեն կարող դուրս գալ։ Այդ անհելի գիշերը Վարդանի դեռատի կինը վիժած է։ Այս տան կողոպուտը կը հաշուի աւելի քան 30 ոսկի։

Զարբունօյի Շաղկան գիւղացի Անդաս և Թուխաշ անուն չէրքէզներու թելադրութեամբ Այնաճ գիւղացի չէչէն Ֆարըղ և քիւրդ Հըսէնէն օր-ցորեկով յարձակեր են և Ցարգերտ գիւղի Նախիրի մէջէն յափշտակեր են Մկրօ Ցարոյեանի երեք ձիերը, երկու ջորի ալ Զաչոյ Պետրոսեանէն են խլեր. նոյն գիւղի բնակիչներէն՝ շաշականցի չէրքէզները տարած են 2 եզ, որ կարժէր 15 լիրա։

Դիտժամբ ձգուած հրդեհներն ամեն մութ գիշեր կը շարունակեն լուսաւորել դաշտին զանազան գիւղերը։ Հայ գիւղացին ամեն պարագայէն աւելի այս եղանակին է, որ ենթակայ է քիւրդական կամայականութեանց, վասնզի գիւղական բոլոր աշխատանքները դաշտային և բացօդեայ լինելով, անոր արտադրութիւնները և հունձքերը աւելի քան միշտ ենթարկուած են հրոյ ճարակի, վնասուց և աւարառութեանց։

Դոնիկ գիւղի բէյերուն կողմէն այրուեցաւ նոյն գիւղի հովիւ Պետրոսին 4 բարդ ցորենը, Պիտ այ Ցակոյին 5 բարդ, Նուպար անուն կնոջ մը 3 բարդ և Հրատոյ անունով հայու մըն ալ 7 բարդ ցորենը. գիւղացիները որոշապէս գիտեն, թէ ո՛վ է վառել տուողն այդ ցորենները, սակայն աւելի մեծ չարիքներէ վախնալով՝ չեն կարող մատնանշել չարագործները և չեն համարձակիր նոյնիսկ բողոքել կառավարութեան։ Թախէծ

ԻՒՇՉԻՆՍԿԻԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

—o—

ԲԷՅԼԻՍԻ ԳՈՐԾԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

Կիեվ, 16 հոկտեմբերի

Կոսորոտովը յայտնում է, որ էկսպէրտների կարծիքը առաջին 13 հարցերի նկատմամբ բաժանվեցին. մի կողմում եղան Կոսորոտովը և Տուֆանովը, իսկ միւս կողմում Պաւլովը և Կադեանը։ Կոսորոտովի և Տուֆանովի կարծիքը յանգում է հետեւեալին.

1) Ընդհանուր առմամբ բոլոր վէրքերը կրում են կենդանի ժամանակ պատճառված բնաւորութիւն, մի քանիսը՝ սրտի կատարեալ գործողութեան ժամանակ, միւսները՝ չափազանց թուլացած ժամանակ, մինը՝ մահամերձ վիճակում։

2) Միմիայն վէրքերից մինը՝ սրտին՝ անպայման մահացու է։

3) Մահվան պատճառ եղան բոլոր վէրքերը ի մի առած, նաև խեղդելու երևոյթները։

4) Առաջին վէրքերը պատճառված են գլխի վերին մասին ու պարանոցին, մնացածները ըստ երևոյթին եղել են մէջ առ մէջ. առաջին վէրքը, որ տուել է բաւականին արիւնհոսութիւն, եղել է ըստ երևոյթին գլխարկի վրայով, մնացածները այն ժամանակ, երբ գլխարկը գլխին չէ եղել. գլխի վրայի վէրքերը, բացի մի բաւական ուժեղից, պատճառված են յետոյ, մակերևութային են. հիմք չը կայ կարծելու, որ գլխին առաջին անգամ հարուածներ ստանալուց յետոյ՝ Իւշչինսկին կորցրել է գիտակցութիւնը. առաջին վէրքի ու մահվան միջին ընդմիջումը եղել է 15 րոպէ։

5) Տուֆանովի կարգադրութեամբ շուկայում գնված կոտրված ծայրով № 5 երկաթէ ձողը հանդիսանում է մի զէնք, որով կարող էին բոլոր վէրքերը պատճառել. սակայն հնարաւոր է, որ վէրքերը պատճառված լինեն և ուրիշ գործիքով։

6) Մահ առաջացնելու մէջ մասնակցել են 2-ից ոչ պակաս մարդ։

7) Անկասկած է, որ գլխին հասցված առաջին հարուածներին հետևել են խիստ տանջանքներ։

8) Իւշչինսկին զրկվեց կէս արիւնից և ըստ երևոյթին կորցրեց մօտ 5 բաժակ, շորերին մնացել է շատ քիչ քանակութիւն։

9) Գործադրվել է բռնութեան 2 միջոց. վէրք ու խեղդել. վերջին միջոցը, որի ժամանակ եղել են ջղաձգութիւններ, մահվան պատճառ չէր կարող լինել, բայց և նպաստել է ուժեղ արիւնհոսութեանը։

10) Թէ ո՛ր վէրքերից է հոսել արիւնը և թէ ո՛ր վէրքերից աւելի յարմար է ստանալ այն, չի կարելի որոշ պատասխան տալ։ Կոսորոտովը մեծ նշանակութիւն է տալիս պարանոցի վէրքերին, որ շատ հարուստ է արեան երակներով, սակայն պարանոցը քիչ ենթարկվեց քննութեան՝ անդամահատութեան ժամանակ։

Միացնելով 11-րդ և 12-րդ հարցերը, Կոսորոտովը մատնանշում է, որ էկսպերտները միաբերան եզրակացրին, որ յանցագործի գործողութիւնների մէջ չի կարելի տեսնել առանձին արուեստ ու անատոմիական գիտելիքներ, բայց և այնպէս Կոսորոտովը կարծում է, որ բանը նրանում չէ, թէ ինչպէս է արված, այլ նրանում, որ գործողութիւնները իրապէս յանգել են որոշ նպատակի, հասցրել են արեան կէսից աւելին։

12-րդ հարցի պատասխանը տված է վերևում։

13) Արդեօք նպատակ եղե՞լ է տանջել ու արիւնաքամ անել. այդ հարցին Կոսորոտովը և Տուֆանովը պատասխանում են դրական կերպով, որովհետև չի կարելի ուրիշ կերպ բացատրել ամբողջ մարդուն ծակծկելը, որ բացի դրանից տեւկէ չէ հասարակ սպանութեան համար։

15) Ձեռքերը կապված են եղել աւելի շուտ մահից յետոյ։

16) Մահը եղաւ կերակուր ուտելուց մօտաւորապէս 4 ժամ յետոյ։

17) Սպանութիւնը կատարվել է ոչ թէ քարայրում, որովհետև քարայրի մէջ չեն գտնվել արեան հետքեր. բացի դրանից՝ քարայրը նեղ է. սպիտակեղէնի և շորի վրա նկատվել են կաւ, որ մասամբ ծծվել է արիւնում. հետևաբար, սպանութիւնը գործվել է այնպիսի տեղում, ուր եղել է կաւ. շորի վրայի կաւը և այն հանգամանքը, որ առաջին հարուածը եղել է գլխարկի վրայով, որ սովորաբար կացարանի մէջ չեն կրում, հիմք են տալիս ենթադրելու, որ սպանութիւնը կատարվել է անմարդաբնակ շինութեան մէջ։

18) Դիակը քարայր է տարվել հաւանօրէն այն ժամանակ, երբ արիւնը չորացել է, իսկ օդում չորանալը տեղի է ունենում մօտաւորապէս կէս օրվայ ընթացքում։

19) Մարմինը սառչում է օրվայ վերջում, երրորդ օրը սկսում է քայքայվել։

20) Կարելի է ենթադրել, որ դիակը տեղափոխվել է սառած վիճակում։

21) Արդեօք դիակը լուացվա՞ծ է եղել, թէ ոչ՝ վէրքերից յետոյ—որոշ փաստեր չը կան։

Աւարտելով իր զեկուցումը, Կոսորոտովը ընդգծում է, որ սկսած 14-րդ հարցից էկսպերտների եզրակացութիւնները միաձայն են։

Դատախազի հարցին պատասխանում է, որ Իւշչինսկիին վէրքեր են հասցրել նստած, մի փոքր կռացած դրութեան մէջ. դիակի վրա գտնված երեք մազը պատկանում են երկարամօրուս մարդու։

Կարաբչեւսկիի հարցին Կոսորոտովը բացատրում է, որ գործարանից վերցված երկաթեայ ձողերը չեն նմանվում վէրքերի բնաւորութեան. բայց կը նմանվեն, եթէ ծայրերը սրվեն, ինչպէս եղել է № 5 ձողը։

Տուֆանովը յայտնում է, որ ինքը բոլորովին համակարծիք է Կոսորոտովին։

Կաւի նկատմամբ ուղղված հարցին Տուֆանովը ասում է, թէ քննութիւնը ցոյց տուեց, որ գործարանում վերցված կաւը խիստ կերպով տարբերվում է դիակի սպիտակեղէնի վրա եղած կաւից։

Պաւլովը, խօսելով Կոսորոտովի և Տուֆանովի հետ համակարծիք չը լինելու մասին, մատնանշում է, որ նա և Կադեանը աշխատում են կենդանի մարդկանց վրա, իսկ դատական բժշկութեան պրոֆեսորները գործ ունեն դիակների հետ անատոմիական բաժանմունքում։ Հիմնվելով իր վիրաբուժական փորձառութեան վրա, Պաւլովը գտնում է, որ Իւշչինսկիի վրա եղած բոլոր վէրքերը կենդանի ժամանակ չեն պատճառված, բացի դրանից՝ անհնարին է որոշ ասել, թէ ո՛ր վէրքը եղել է կենդանի ժամանակ և ո՛րը մահից յետոյ։ Էկսպերտները ունէին երկու հակասական արձանագրութիւն անդամահատութեան մասին։ Առարկելով Կոսորոտովի կարծիքին՝ Պաւլովը գտնում է, որ բերանը գցելով խեղդել չի կարելի. քիթը փակելու մասին ցուցում չը կայ, հոտառութեան երակները փչացած չէին։ Ըստ Պաւլովի՝ Իւշչինսկիի բերանը փակել են, որ չաղաղակէ։ Ընդունելով բոլոր վէրքերը ծանր, Պաւլովը նրանցից և ոչ մէկը մահացու չէ համարում, միայն բոլոր վէրքերը միասին առաջացրել են մահը։ Ինչ վերաբերում է վէրքերի բնոյթին, մարդու մարմնի զանազան մասերին խփած վէրքերը վտանգաւոր են, որովհետև տալիս են ներքին արիւնհոսութիւն, որովհետև խփած վէրքը արիւն ստանալու միջոց չէ։ Պաւլովը անկարելի է գտնում որոշել ճշգօրէն Իւշչինսկիի կորցրած արեան քանակութիւնը։ Տանջելու մասին Պաւլովը նկատում է, որ զգայուն լինելու հասկացողութիւնը պայմանական է. վախը, դիմադրութիւնը, յուզմունքը կարող են թուլացնել ցաւեր զգալ. դիակի վրայի վէրքերից ոչ մէկը չէ կարելի յարակցել առանձին զգայնութեան. լիակատար արիւնաքամութեան մասին խօսել դժուար է. վէրքերի մեծ քանակութիւնը նպաստաւոր պայմաններ չէ տալիս արիւն ժողովելու համար. վիրաբոյժը չէ կարող լուծել այն վաղեմի հարցը, թէ Իւշչինսկիին սպանողները նպատակ են ունեցել տանջել ու արիւնաքամ անել իրանց զոհին. յամենայն դէպս Պաւլովը ոճրագործների գործողութիւնների մէջ խելացի պլան չէ նկատում։

Մինչ էկսպերտները տալիս են իրանց եզրակացութիւնները, ցոյց են տրվում արիւնաշաղախ շապիկը, շորը, գլխարկը, ձողերը։

Կարաբչեւսկիի հարցին Պաւլովը ասում է, որ արիւն հոսեցնելու համար բաւական է կտրել մի երակ. սպանութիւնը պէտք է ընդունել գազանային։

Դատախազի հարցին, Պաւլովը բացատրում է, որ գլխուղեղին հարուածելուց Իւշչինսկին կարող էր կորցնել գիտակցութիւնը. տանջողների նպատակը հաւանօրէն սպանութիւնն է եղել. չիմանալով Անդրիւշի կշիռը, անկարելի է որոշել նրա օրգանիզմի արեան քանակը։

Զամըսլօվսկիի հարցին՝ Պաւլովը յայտնում է, որ լէյբ-վիրաբոյժ է, 17 տարի անատոմիայի պրոֆէսոր է, զինուորական հիւանդանոցի գլխաւոր բժիշկն է, գիտական ընկերութիւնների անդամ է։

Կադեանը, տալով լրացուցիչ բացատրութիւններ, ասում է, որ սկզբում Իւշչինսկիին ուժեղ հարուածներ են հասցրել գլխից, իսկ յետոյ անկարգ։

ԲԷՅԼԻՍԻ ԳՈՐԾԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Լէօնիդ Անդրէևը Կիէվ ուղարկեց Մակլակովին հետեւեալ հեռագիրը. «Ամենայարգելի Վ. Ա., դուք և ձեր յարգելի ընկերները պաշտպանում էք ոչ միայն մարդ Բէյլիսին, պաշտպանում էք Ռուսաստանը չարամիտ զրպարտութիւնից ու սև թշնամիներից, դուք պաշտպանում էք մեզ բոլորիս ամօթից և լուսաւոր դարում միայնակ բարբարոս մնալու հնարաւորութիւնից։ Ամբողջ Ռուսաստանի հետ միասին ամօթով ու սարսափով, ես բուռն կերպով ողջունում եմ ձեզ և աղօթում կեանքի մեծ ոգուն ամրապնդել ձեր ույժերը»։

—

Բէյլիսի գործի դատավարութեան 20 օրում Ռուսաստանում տուգանվեցին 31 լրագիր 9500 ր., ձերբակալվեցին չորս խմբագիր։

—

«Нов. Вр.»-ն հաղորդում է, թէ երբ Մախլինը, որ տուեց սենսացիոն ցուցումներ Բէյլիսի գործի առիթով, գործակալ էր պահնորդական բաժանմունքում և մատնում էր ուսանողական շրջաններին։ Ցուլիս ամսում դրամական հաշիւների պատճառով նրան արձակեցին։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՍԻՄԷՕՆ ԶԱՒԱՐԵԱՆ

Հեռագիրը գուժեց, որ ռուսահայ յեղափոխական կուսակցութեան անդամներից մէկը, Սիմէօն Զաւարեան, վաղաժամ կնքել է իր մահկանացուն, կաթուածից։

Հանգուցեալը, որքան և կուսակցական մարդ, բայց լինելով մէկը այն սակաւաթիւ անձերից, որոնք այդ կուսակցութեան մէջ պահպանել են գաղափարական մաքրութիւն սկզբից մինչև վերջը, եղել են իրանց հակառակորդների վերաբերմամբ շիտակ, կոռեկտ, ազնիւ, արժանի է յարգանքի ոչ միայն իր կուսակցութեան անդամների, այլ և իր հակառակորդների կողմից։

Սկզբում, երբ մենք, իբրև գաղափարակիցներ և համախոհներ, գործում էինք նրա հետ միասին, ես շատ առիթներ ունէի ճանաչել և գնահատել նրան։ Իսկ երբ մեր ուղիները բաժանվեցին, մենք դարձանք հակառակորդներ, նա մէկն եղաւ այն սակաւաթիւ հակառակորդներից, որոնք կարողացան մնալ միշտ գաղափարական, իդէական հողի վրա, որոնք կարողացան յարգել իրանց հակառակորդների համոզմունքները, կարծիքները։

Եւ Ս. Զաւարեանն մէկն եղաւ այն, կըրկնում եմ, սակաւաթիւ այլախոհներից, որոնք կռւելով հանդերձ ինձ դէմ, պահպանեցին միևնոյն ժամանակ իրանց անձնական, նախկին ընկերական և բարեկամական յարաբերութիւնները, որոնք անկեղծօրէն վշտանում էին, երբ կուսակցութեան միւս անդամները դուրս էին գալիս պատշաճութեան սահմաններից և գաղափարական կռուի ցանկապատից։

Ես գործել եմ Ս. Զաւարեանի հետ միասին Թիֆլիսում, Ժընևում, Պարիզում։ Ես նախավերջին անգամ նրա հետ տեսնվեցի Ֆանձակում 3-րդ Պետական Դումայի ընտրութիւնների ժամանակ, 1908 թ., իսկ վերջին անգամ, 1911 թ., Կ. Պոլսում։ Նա մի քանի անգամ Մուշից, որտեղ նա թեմական տեսչի պաշտօն էր կատարում, ուղարկեց ինձ իր տեղեկագրերը, հըշատակագրութիւնները, խնդրելով տպագրել «Մշակի» մէջ, պրօպագանդայ անել նրանց մէջ արտայայտված մտքերի և առաջարկների մասին։ Մի անգամ ես անկեղծօրէն նրան յայտնեցի, որ չեմ կարող համակրել, երբ նա վարելով թեմական տեսչի պաշտօնը, մնում է միևնոյն ժամանակ կուսակցութեան վարիչ։

— Բայց ինչից ես վախենում,—հարցրեց նա։

— Կուսակցութիւնը ազգային ուղղութիւն ունի,—ասացի ես.— ուղիղ, չուղիղ, Սիմէօն, պէտք հետևես այդ ուղղութեանը։ Իսկ չէ որ դու ամբողջովին համակված ես ազգասիրական և հայրենասիրական տենչերով։

— Ոչ, դու սխալվում ես. երբեք ես մազաչափ անգամ չեմ շեղվել իմ հայրենասիրական ուղղութիւնից, և դու գիտես, որ իմ հայրենասիրական ուղղութիւնը արտայայտվում է այս երկու բառերի մէջ՝ «ամեն բան ժողովրդի համար և ամեն բան ժողովրդի միջոցով». իսկ ես աշխատում եմ գլխաւորապէս իմ հայ ժողովրդի համար։

Հաճելի և մխիթարական էր գործ ունենալ այդպիսի ժողովրդասէր անձի և գաղափարական, մաքուր, կոռեկտ հակառակորդի հետ։

Եւ իմ մէջ մնացել են միայն քաղցր յիշողութիւններ Ս. Զաւարեանի հետ ունեցած ծանօթութեան և բարեկամութեան համար։

Եւ ես ամենայն անկեղծութեամբ ողբում եմ այդ գաղափարական, շիտակ, մաքուր գործչի, լաւ մարդի և լաւ հայի մահը և սգում եմ։

Թող հանգչի խաղաղութեամբ.

Թող հողը թեթև լինի նրա վրա։

Հ. Առաքելեան

ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ ԳԱԼՈՒՍՏԸ

—

Երէկ, հոկտ. 17-ին, Թիֆլիս հասաւ Ծալտայից յատուկ արագ գնացքով Կովկասի փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրօնցով-Դաշկովը իր ամուսին կոմսուհի Ելիզավէտա Անդրէևնայի հետ։

Գնացքը կանգ առաւ կայարանում ցերեկվայ ուղիղ ժամը 5-ին։ Կոմսը և կոմսուհին իջան սալօն-վագօնից և մտան արքայական սենեակները՝ ներկայ եղող բազմութեան բուռն ուռա աղաղակներով։

Փոխարքային և կնոջը դիմաւորելու համար արքայական սենեակում ժողովվել էին՝ փոխարքայի օգնականներ գեներալ Շատիլօվ և սենատոր Վասացի իրանց տիկիններով հետ, ուղղափառ հոգևորականութիւնը՝ գլուխ ունենալով Վրաստանի էկզարխ անձնափոխանորդ Գրիգորի եպիսկոպոսին, հայ հոգևորականութեան ներկայացուցիչները՝ Մեսրոպ եպիսկոպոսի գլխաւորութեամբ, հայ-կաթօլիկների առաջնորդ Ս. վ. Տէր-Աբրահամեան իր երկու օգնականներով, այլազգի հոգևորականութիւնների ներկայացուցիչները, գեներալիտէտը, նահանգական ազնուականութեան պարագլուխ իշխան Կ. Աբխազին՝ գաւառական պարագլուխների հետ միասին, Թիֆլիսի զօրամասերի հրամանատարները, փոխ-նահանգապետ Ֆանովը, ոստիկանապետ գեներալ Զաւիտկինը, Անդրկովկասեան երկաթուղիների կառավարիչ բարոն Րօզը իր օգնական ինժեներ Զուրաբեանի հետ և այլ բազմաթիւ զինուորական և քաղաքացիական հիմնարկութիւնների, հաստատութիւնների, մարմինների և ընկերութիւնների, ինչպէս նաև մամուլի ներկայացուցիչներ։

Կայարանում նշանակված էր պատուաւոր պահակախումբ՝ երաժշտախմբով միասին։ Երաժշտախումբը սկսեց նուագել՝ հէնց որ նոցին պայծառափայլութիւնները ոտք դրին կայարան։ Փոխարքան բարևելով պահակախմբին, բաց թողեց նրան քայլերգով։

Զինուորական համազգեստները և պճնազարդ կանանց զգեստները իրանցից ներկայացնում էին գեղեցիկ տեսարան։

Կոմսուհի Ելիզավէտա Անդրէևնային մատուցվեց շքեղ ծաղկեփունջ՝ Բաթումի քաղաքագլխի կողմից։

Փոխարքային բարի գալուստ մաղթեցին Թիֆլիսի նահանգ. պրն. պարագլուխ իշխ. Աբխազի և Բաթումի քաղաքագլուխ իշխ. Անդրօնիկօվ։

Ցիշենք, որ կայարանի ամբողջ շէնութիւնը, արքայական սենեակի մուտք-ելքը զարդարված էին շատ շքեղ կերպով դրօշակներով ու ծաղիկներով, իսկ կայարանի շուրջը կանգնած էր անհամար բազմութիւն։

Փոխարքան և կոմսուհին, դուրս գալով արքայական սենեակից, երկուսով նստեցին բաց շքակառքը, և շքերթը շարժվեց։ Շքակառքին ուղեկցում էր փոխարքայի կօզակների պահակախումբը կարմիր շորերով։

Փոխարքայի կառք նստելու և մեկնելու ժամանակ ժողովուրդը օդը թնդացնում էր ուռա բացագանչութիւններով։

Շքերթը, որի մէջ մտնում էին բազմաթիւ կառքեր և աւտոմօբիլներ, մտաւ Վօկզալնայա փողոցը, անցաւ Ելիզավէտինսկայա, Պլեխանովեա փողոցներով և մտաւ Միքայէլեան պրօսպէկտ, ուր մանաւանդ մայթերին կանգնած էր անհագին ժողովուրդ, որ ողջունում էր բարձր աղաղակներով։ Միքայէլեան պրօսպէկտով շքերթը դիմեց Կիրօչնի վերելքը, որտեղից շրջեց Գօլօվինսկի պրօսպէկտը, հանդիպելով ճանապարհին բազմաթիւ հասարակութեան։

Ամբողջ ճանապարհը զարդարված էր դրօշակներով, իսկ պատշգամբները՝ գորգերով և կանաչով։

Գօլօվինսկի պրօսպէկտը չափազանց փառահեղ տեսք ունէր։ Ամբողջ տարածութեամբ մինչև պալատը կանգնած էին շարք շարք զօրքերը և կրթական հաստատութիւնների երկսեռ սաները՝ իւրաքանչիւրը իր դպրոցի երաժշտախմբով։ Պալատի մօտ կանգնած էին Թիֆլիսի մէշչանները, արհեստաւորների համքարները իրանց դրօշակներով և ասիական նուագածուներով։

Պալատի դիմաց շինված կամարի բոլորը, որի վրա խոշոր տառերով գրված էր «բարի գալուստ», կանգնած էին քաղաքային դումայի ձայնաւորները, քաղ. վարչութեան անդամները՝ գլուխ ունենալով քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեանին, մէշչանների ընկ. աւագ Բ. Առաքելեան, արհեստաւորների աւագը, վաճառականութեան աւագ Ար. Միլեանը և այլն։

Շքերթի անցնելու ժամանակ բոլոր երաժշտախմբերը սկսեցին նուագել։ Փոխարքան բարևում էր զօրքերին, որոնք տալիս էին պատշաճ պատիւը։ Զօրքերի և աշակերտութեան ետևը, երկու կողմում մայթերի վրա ճանապարհին անհամար բազմութիւնը շարունակ ողջունում էր կոմսին և կոմսուհուն։

Շքերթը հասաւ պալատի մօտ։ Այստեղ աղ ու հաց մատուցեց կոմսին քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեան և արտասանեց ողջոյնի խօսք, ուրախութիւն յայտնելով քաղաքի ամբողջ ազգաբնակութեան կողմից սիրելի փոխարքայի և կոմսուհու աջող վերադարձի առիթով։

Կոմսուհի Ելիզավէտա Անդրէևնային մատուցվեց շքեղ ծաղկեփունջ։

Այնուհետև կոմսին ներկայացան զանազան կուլտուրական, կրթական և բարեգործական հաստատութիւնների ներկայացուցիչները։

Ի պատասխան իրան ցոյց տրված սրտագին ընդունելութեան, փոխարքան ասաց, որ իր 57 տարվայ ծառայութեան ընթացքում ներկայ ընդունելութիւնը լաւագոյն պարգևն է համարում։

Երեկոյեան քաղաքի կերպարանքը աւելի գեղեցկացաւ շնորհիւ գոյնզգոյն հրավառութեան։ Այդ օրը քաղաքի զանազան մասերում տեղի ունեցան ժողովրդական զուարճութիւններ, երգ ու պարեր, նուագածութիւն և այլն։

Փոխարքայի առողջութիւնը բաւական լաւ է, տեսքը առոյգ է։

Այս ընդունելութիւնը յիշեցնում է նրա առաջին մուտքը Թիֆլիս։

Երեկոյեան դէմ անձրևին բազմութիւնը սկսեց ցրվել։

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

—

Հին-Նախիջևան, 12 հոկտեմբերի

Հոկտեմբերի սկզբից Երևանի շրջանային դատարանը նիստեր ունի (սեսսիա) մեր քաղաքում. նստաշրջանը կը տևի մինչև հոկտեմբերի 15-ը։

Անցքի ընկնող գործերից մինը քննվում էր դատարանում երէկ, հոկտեմբերի 11-ին։

Դա մեղրեցի Իգնատիոս Մելիք-Մկրտչեանի գործն էր, որ մեղադրվում էր իր հարազատ չամուսնացած քրոջ հետ կենակցելու և մի շարք ոճիրների մէջ։

Դատարանի նիստը դռնփակ էր, ոչ մի փաստաբան, նոյնիսկ կառավարութեան, դատարանի առաջարկով, չէր համաձայնվել պաշտպանել այդ մեղադրեալին։

[illegible]

վերաբերմունք: Ահա այդ շրջիկ երաժիշտը գալիս է Թիֆլիս իր միսսիան այստեղ ևս գործադրելու:

◆ Այսօր, երեկ. ժ. 7-ին, տ. Միստրովայի բնակարանում նշանակված է «Կոպէկ» Ընկերութեան վարչութեան նիստը հերթական գործերը տնօրինելու համար: Նիստին հրաւիրվում են այն անձինք, որոնք ունեն ձեռքերում դրամ հանգանակելու գրքոյկներ:

◆ Կարսից մեզ գրում են. «Անցեալ օրը «Բռօյլմահլում» մի տրակտիրի մէջ մի քանի թղթամոլներ տաք վիճաբանութեան մէջ են ընկնում, և չարագործի 7 գնդակին զոհ է գնում տեղիս պետական դպրոցի հայ ուսուցիչ Մելիք-Փաշայեանը»:

ԷՋՄԻԱԾՆԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Քաղուածք «Արարատի» № 8—9-ից)

◆ Կոնդակ Կ. Պոլսի հայոց պատրիարքի անունով՝ որով տառերի գիւտի 1500-ամեայ և հայ տպագրութեան 400-ամեայ Մեծ Յոբելեանի առիթով յանձնարարվեց դպրոցական դրամագլխի հիմք դնել ազգային ժողովի հովանաւորութեան ներքոյ:

◆ Կոնդակ հանգուցեալ Սարգիս Խըրճեանի կտակակատարների անունով, որով յանձնարարվեց փոխադրել հանգուցեալի կտակագումարը Նորին Սրբութեան անունով՝ սինօդի գանձարանում պահելու և տոկոսները եկեղեցական ծխական դպրոցների օգտին գործադրելու համար:

◆ Կոնդակ պ. պ. Պօղոս, Արշակ, Յակոբ և Աբրահամ Ղուկասեանների անունով, որով հաստատվեց Շուշում բացվելիք «Մարիամեան Ղուկասեան» օրիորդաց դպրոցի՝ նրանց ուղարկած կանոնները:

◆ Կոնդակ Ղարաբաղի թեմական հոգևոր դպրոցի հոգաբարձութեան և թեմի հայ ժողովրդի անունով՝ բարեգործ պ. Բաղդասար Արզումանեանի նոյն դպրոցի օգտին նուիրաբերած 200,000 ր. դրամագլխի մասին:

◆ Կոնդակ օրհնութեան և գոհունակութեան պ. Միքայէլ Արամեանի անունով՝ Շուշում գտնված իր սեփական տունը Ղարաբաղի թեմական դպրոցի օգտին նուիրաբերելու համար:

◆ Նորին Սրբութեան մակագրութիւն Շամախու կոնսիստորիայի թ. 1185 յայտարարութեան վրա. «Եթէ Բագուի հայոց եկեղեցեաց երէցփոխանը, ծխական հոգաբարձութիւնը և ծխականաց ընդհանուր ժողովը չեն ցանկանում և դէմ են գործակալի ռոճիկը վճարելուն, պատուիրում ենք Շամախու թեմի գերաշնորհ առաջնորդին կարգադրել, որ Բագուի գործակալ Արտակ վարդապետը թողնի իր պաշտօնը և գայ Էջմիածին: Իսկ մինչ այժմ նրան հասանելի ռոճիկը վճարել թեմական արդիւնքից»:

◆ Դիւանի գրութեամբ յանձնարարվեց Ռուսաստանի թեմակալ առաջնորդներին ներկայացնել Նորին Սրբութեան իրանց շրջաբերական գրութիւններից մի-մի օրինակ ուղղած դպրոցական վարչութիւններին՝ ուսուցիչների համար նախահանգապետներից հաճութիւն ստանալու մասին:

◆ Վեհափառ Հայրապետի հրամանով յանձնարարվեց Ռուսաստանի թեմական առաջնորդներին, որ իրանց թեմի եկեղեցիներում գանձանակ շրջեցնեն ռուսական Կարմիր-Խաչի հովանաւորութեան ներքոյ գտնված բորոտների օգտին և ժողոված գանձանակն ուղարկեն Էջմիածնի սինօդին՝ ըստ պատկանելոյն հասցնելու համար:

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂ ԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Արքունական Թատրոն

Բիզէի «Մարգարիտ որոնողներ» օպէրան, որ հիւսված է, ըստ մեծի մասին, արևելեան բնոյթ կրող բազմերանգ մելօդիաներով հարուստ կանվայի վրա, չորեքշաբթի, նոյեմբերի 16-ի երեկոյեան գրաւել էր թատրոն մեծ թւով հասարակութիւն:

Եւ սխալված չենք լինի, եթէ ասենք, որ այդ հասարակութեանը գրաւել էր թատրոն նաև երգչուհի Սարանէեվա, որը այդ երեկոյ մասնակցում էր օպէրային՝ Լէյլայի դերում:

Ճիշդ է, Լէյլայի պարտիան չունի կոլորատուրային ու բազմազան նիւանսներ պարունակող այն ճոխութիւնը, որով կարողանար Սարանէեվա աւելի ըէլիէֆ կերպով հանդէս գալ իր տաղանդի ամբողջ թափով, ինչպէս այդ տեսանք Լակմէի դերում, բայց և այնպէս այդ երեկոյ ևս շնորհալի երգչուհին իր գեղեցիկ կատարումով թողեց նպաստաւոր տպաւորութիւն՝ վաստակելով բուռն ծափեր և արժանանալով ծաղկեփնջերի:

Իր բաւական աչող երգընկերն ունեցաւ Սարանէեվա յանձին Սարաջևի, որ կատարում էր Նադիրի դերը: Առաջին գործողութեան ընթացքում Նադիրի ախորժալուր արիան Սարաջև երգեց շատ զգացված ու մեծ տեմպերամէնտով՝ արժանանալով հասարակութեան կողմից երկարատև ծափերի:

Գոհացուցիչ չէր Տարնովսկի (Զուրգա): Բաւարար էր Դէմիդով (Նուրաբադ):

Օպէրան ղեկավարում էր Իվ. Պալիէվ, որ կարողացաւ պահպանել ամբողջական տպաւորութիւնը: X.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Յայտարարութիւն եւ հրաւէր Այնթապի Կիլիկեան ճեմարանի վարչութեան

Այնթապ, 21 սեպտ.

Կիլիկիոյ շնորհազարդ ս. Հայրապետ՝ Տ. Տ. Սահակ կաթողիկոսի հովանաւորութեամբ քաջալերուած և պետական արտօնագրով հաստատուած Այնթապի Կիլիկեան ճեմարանիս պաշտօնապէս բացման հանդէսը պիտի կատարուի առաջիկայ հոկտեմբեր ամսու 13/26-ին, կիրակի օրը, նախագահութեամբ Գաղատիոյ առաջնորդ տէր-Բաբգէն սրբազանի:

Վարչութիւնս նպատակ ունի այս հանդէսով ոչ միայն ճեմարանիս պաշտօնական բացումը հռչակել և հաղորդել մեր սիրելի ազգին, մանաւանդ Կիլիկիոյ հայութեան, այլ նաև ճեմարանիս տնտեսութիւնը ապահովելու համար վայելել առհասարակ բոլոր հայոց նիւթական և բարոյական աջակցութիւնը և այս առթիւ հիմնել դրամագլուխ մը՝ հաստատութեանս յատուկ շէնք մը շինելու համար:

Համոզուած ըլլալով, որ ժամանակիս պահանջներուն տակ ծնած և իր միամեայ կեանքով շատ քաջալերիչ այս հաստատութիւնը կոչուած է իր կենսական և ուշագրաւ դերը կատարել բոլոր և մասնաւորապէս Կիլիկիոյ հայութեան կրթական և կրօնական կեանքին մէջ, վարչութիւնս մեծ յուսով և սիրտ վստահութեամբ կը դիմէ ձեր պատուարժան խմբագրութեան և կը խնդրէ, որ բարեհաճիք ձեր ներկայութեամբ պատուել այս հանդէսը և նուիրել ձեր նիւթական և բարոյական աջակցութիւնները, որոնք անհրաժեշտ պէտք են մեր այս ազգային ձեռնարկին յաջողութեան և ապահովութեան համար:

Այնթապի Կիլիկեան ճեմարանի Վարչութիւն

Ծանօթութիւն.—1) Բոլոր շնորհաւորական պէտք է ուղղուին հանդիսիս սրբազան նախագահին: 2) Դրամական նուէրներ և ատոնց վերաբերեալ գրութիւններ պէտք է ղրկուին վարչութեանս ատենապետ Յակոբ էֆ. Ղազարեանին:

Ծանօթութիւն Խմբ.—Ներկայ գրութիւնը հոկտ. 16-ին միայն ստացանք, այսինքն հանդիսակատարութիւնից 3 օր էլ յետոյ, որով և դժբաղդաբար հնար չունեցանք ժամանակին շնորհաւորելու հաճակրելի հաստատութեան պաշտօնական բացումը:

ԹՐՎԱԾ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Ռուսաստանը ևս մասնակցելու է միջազգային գրքերի ցուցահանդէսին, որ բացվելու է 1914 թ. Լայպցիգում: Ռուսական պավիլիոնի համար կառավարութիւնը յատկացրել է 260,000 մարկ:

◆ Պետերբուրգում խօսվում է ռուսաց սինօդի օբէր-պրոկուրոր Սաբլէրի հրաժարականի մասին:

◆ Խարկովում տեղական գիմնազիայի աշակերտ Դումբաձէին՝ գեներալ Դումբաձէի քրոջ որդուն՝ ծաղրեցին ընկերները: Հայրը գանգատվեց, բայց պարզվեց, որ դրանում ոչ մի քաղաքական բան չը կայ, այլ սովորական հռնաք է եղել: Չը նայած այդ հանգամանքին, գէպքը քննելու համար Խարկով է մեկնում ժող. լուս. մինիստր Կասսօն:

◆ Ինչպէս յայտնի է, նորերս Ռոստովի մօտ տեղի ունեցաւ ճանապարհորդական գնացքի երկրորդ խորտակումը մարդկային զոհերով: Պարզվում է, որ այս անգամ էլ պատճառը կայանում է վատ, փտած բէլսների մէջ...

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

16 հոկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Մի զօրամասում պայթումից ծանր վիրաւորվեցին շտաբս-կապիտան Կուշակեվիչը և 7 զինուոր: Վիրաւորներին այցելեց զինուորական մինիստրը:

Նահանգական դատարանը դատապարտեց «Лучъ»-ի խմբագիր Գրիգորիևին 8 ամսով բանտի գործադուլային պրոպագանդա մղելու համար:

Հոկտ. 19-ից հեռագրական խօսքը Իտալիայի հետ դառնում է 13 կոպէկ, փոխանակ մինչև այժմ գոյութիւն ունեցող 17 կոպէկի:

ՎԱՐՇԱՎԱ: Գնացքի խորտակման ժամանակ սպանվել են 7 մարդ և վիրաւորվել են 35 հոգի:

ՎԻՍԲԱԴԷՆ: Վախճանվեց Համբուրգի ռուսաց հիւպատոս Լաչինօվը:

ՑԱՐԻՑԻՆ: Եկաւ պրոֆ. Զաբօլոտնին:

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ: Վերադարձաւ ռումինական գահաժառանգ պրինցը կնոջ հետ:

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ ԱԼ. ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչ՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՍՊԵՐՄԻՆ

ՍՊԵՐՄԻՆ-ՊԷԼԻՆ միակ իսկական սպերմինն է, որը բազմապիսի կերպով փորձված է և՝ շնորհիւ հասած փայլուն հետևանքներին՝ առաջադրվում է աշխարհիս բոլոր յայտնի գիտնականների կողմից նեվրաստէնիայի, սեռական թուլութեան, զառամութեան, իստէրիկայի, նեվրալգիայի, սակաւարիւնութեան, բոխախտի, սիֆիլիսի, սնդիկային թունաւորութեան հետևանքների, սրտի հիւանդութիւնների (չաղութեան, սրտի այլասերման, սրտի բաբախման, պէրէբոյի, միօկարդիտի), զարկերակի կարծրացման, ալկոհոլիզմի, ողնաշարի հիւանդութեան, կաթուածների, հիւանդութիւններից առաջացած յոգնածութեան և այլ հիւանդութիւնների ժամանակ: Առանձնապէս ուշադրութիւն պիտի դարձնել

ՍՊԷՐՄԻՆ-ՊԷԼԻ

անուան վրա և զգուշանալ սակաւարժէք ու անպէտք նմանողութիւններից, այսպէս անուանված՝ սերմային գեղձերից պատրաստված մահլամներից, որոնք թէ յատկութեամբ և թէ ներգործութեամբ Սպէրմին-Պէլի հետ ոչ մի առնչութիւն չունեն և յաճախ պարունակում են առողջութեան համար վնասակար տարրեր: Գրականութիւնն ուղարկվում է ձրի: Սպէրմին-Պէլը կարող էք գտնել ամենուրեք:

ՊՐՈՖԵՍՈՐ ԴՈԿՏՕՐ Պ Է Լ և ՈՐԴԻՔ: ՍՊԲ.
ՄԱՏԱԿԱՐԱՐ ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ. ԴՐԱՆ.

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ

(П. 111297) 12—5

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

1913 թւի ապրիլի 18-ից մինչև 1914 թ. ապրիլի 17-ը

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ.—Արագ գնացքը № 6—10 ժ. 16 ր. առ., հասնում է Աղստաֆա 12 ժ. 34 ր., Գանձակ 3 ժ., Եւլախ 4 ժ. 31 ր., Հաջի-Կաբուլ 8 ժ. 6 ր. եր., Բագու 11 ժ. 13 ր. գիշ.: Պօստատար գնացքը № 4—10 ժ. 16 ր. գիշ., հասնում է Աղստաֆա 1 ժ. 6 ր. գիշ., Գանձակ 4 ժ. 16 ր. առ., Եւլախ 6 ժ. 15 ր. առ., Հաջի-Կաբուլ 10 ժ. 46 ր. առ., Բագու 3 ժ. 31 ր. ցեր.: Մարդատար գնացքը № 8—6 ժ. 29 ր. եր., հասնում է Աղստաֆա 8 ժ. 50 ր. եր., Գանձակ 11 ժ. 23 ր. գիշ., Եւլախ 1 ժ. 1 ր. առ., Հաջի-Կաբուլ 4 ժ. 42 ր. առ., Բագու 7 ժ. 53 ր. առ., Խառն գնացքը № 106 (Մարդատարի արագութեամբ ապրանքների համար)—4 ժ. 23 ր. առ., հասնում է Աղստաֆա 8 ժ. 41 ր. առ., Գանձակ 1 ժ. 7 ր. ցեր., Եւլախ 5 ժ. 19 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ 12 ժ. 29 ր. գիշ., Բագու 7 ժ. 28 ր. առ.:

ԲԱԹՈՒՄ.—Պօստատար գնացքը № 3—9 ժ. 51 ր. առ., հասնում է Միխայլովօ 1 ժ. 56 ր. ցեր., Բաթում 11 ժ. 8 ր. գիշ.: Մարդատար գնացքը № 7—4 ժամ 40 ր. ցերեկվայ, հասնում է Միխայլովօ 8 ժ. 46 ր. եր., Բաթում 5 ժ. 40 ր. առ.: Մարդատար գնացքը № 9—10 ժ. 30 ր. գիշ., հասնում է Միխայլովօ 2 ժ. 31 ր. գիշ., Բաթում 10 ժ. 59 ր. առ.: Խառն գնացքը № 107 (մարդատարի արագութեամբ ապրանքների համար)—2 ժ. 48 ր. գիշ., հասնում է Միխայլովօ 8 ժ. 20 ր. առաւ., Բաթում 10 ժ. 18 ր. գիշ.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ.—Պօստատար գնացքը № 4/3—12 ժ. 51 ր. ցեր., հասնում է Ղարաքիլիսա 8 ժ. 10 ր. եր., Ալէքսանդրօպօլ 11 ժ. 48 ր. գիշ., Էջմիածին 5 ժ. 12 ր. գիշ., Ուլուխանլու 5 ժ. 40 ր. գիշ. (տանից Երևան մտնելու), Նախիջևան 10 ժ. 15 ր. առ., Ջուլֆա 11 ժ. 42 ր. ցեր.: Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 24/23 (միայն II և III կարգի վագոններով)—8 ժ. 8 ր. եր., հասնում է Ղարաքիլիսա 3 ժ. 23 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ 6 ժ. 57 ր. առ., Էջմիածին 12ժ. 10 ր. ցեր., Ուլուխանլու 12 ժ. 38 ր. ցեր., Երևան 1 ժ. 33 ր. ցեր.: Մարդատար-ապրանքատար գնացքը № 14/13—12 ժ. 46 ր. գիշ., հասնում է Ղարաքիլիսա 8 ժ. 13 ր. առ., Ալէքսանդրօպօլ 11 ժ. 50 ցեր., Կարս 4 ժ. 18 ր. ցեր.:

ԲՈՐԺՈՄ.—Մարդատար գնացքը № 17/18—8 ժ. 2 ր. առ., հասնում է Խօրի 10 ժ. 41 ր. առ., Բորժոմ 9 ժ. 31 ր. ցեր.: Մարդատար № 19/20—3 ժ. 18 ր. ցեր., հասնում է Խօրի 5 ժ. 59 ր. ցեր., Բորժոմ 1 ժ. 2 ր. երեկ.:

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ.—Արագ գնացքը № 5—9 ժ. 35 ր. եր. Պօստատար գնացքը № 3—9 ժ. 1 ր. առ.: Մարդատար գնացքը № 7—3 ժ. 53 ր. ցեր.: Խառն գնացքը № 107—2 ժ. 12 ր. գիշ.:

ԲԱԹՈՒՄԻՑ.—Պօստատար գնացքը № 4—9 ժ. 16 ր. երեկ.: Մարդատար գնացքը № 8—5 ժ. 54 ր. ցեր.: Մարդատար գնացքը № 10—8 ժ. 40 ր. առ.: Խառն գնացքը № 106—3 ժ. 38 ր. գիշ.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ.—Պօստատար գնացքը № 4Д./3—7 ժ. 32 ր. եր.: Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 26/25—(II և III կարգի վագոններով)—10 ժ. 50 ր. առ.: Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 16/15—7 ժ. 28 ր. առ.:

ԲՈՐԺՈՄԻՑ.—Մարդատար գնացքը № 17/18—11 ժ. 7 ր. եր.: Մարդատար գնացքը № 19/20—7 ժ. 38 ր. առ.:

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

Նախկին օրդինատոր Պետերբուրգի սիֆիլ.-վեներ. կլինիկայի: Ընդունում է հիւանդներին յատկապէս միզասեռային, վեներ., սիֆիլիսային հիւանդութեան. առաւ. ժամը 10—11 և երեկ. ժ. 6—8, Սեմեօնովսկայա փող., № 18 (Վորոնցովի արձանի մօտ): Բժշկի բնակարանը՝ Սեմեօնովսկայա, № 16.

(Հ. ու. Կ.) 804. 100—11

ՍՏՈՄԱՏՈԼՈԳ
Ս. Գ. ԲՐՈՏՄԱՆ

[illegible]

(Կ. Գ.) 910. 3—1

ՀԱՂԲԱՏԻ

Ս. ՆՇԱՆԵԱՆ [illegible]

(Тифлисъ, Грибоѣдовская ул. № 20.)

(Կ. Կ.) 905. 3—1

ՓՆՏՌՎՈՒՄ Է ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Կովկասեան Պաշարողական Ինժեներային պարկի համար: Պայմանների մասին տեղեկանալ պարկի գլխաւորութեան ամեն օր ժամը 2-ից մինչև 4-ը: Կախէտինսկայա փ., տ. եղբ. Վարդանեանների, Գօլիցի բաղանիքի դիմաց: Տելեֆօն 345.

(օ. մ.) 908. 3—1

ՑԱՆԿԱՆՈՒՄ ԵՄ

ՏԻՐԱՑՈՒԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆՈՎ ծառայել քաղաքներում և ունիմ շատ աչող ձայն. հմուտ եմ ձայնագիտութեան եկեղեցական հին և նոր եղանակներին:

Հասցէս՝ Тифлисъ, «Азгагракан Андесъ», Лермонтовская ул. № 1. Айку Тер-Симеонянцу. 906. 2—1

Բացված է Պետերբուրգում ռուսերէն լեզուով լոյս տեսնող միակ ՉՐԻ ԵՒ ԱՄԵՆՔԻՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ բժշկական ամսագրի „Журналъ-Лечебникъ“-ի 1914 թ. բաժանորդագրութիւնը.

Ամսագրի նպատակն է՝ հիւանդների նախազգուշացումն և առողջութեան պահպանումը:

Ամսագրի մէջ, յայտնի բժիշկների աշխատակցութեամբ, պարզ և հասկանալի լեզուով բացատրվում է այն բոլորը, ինչ որ անհրաժեշտ է առողջութեան և կեանքի երկարացման համար:

Բաժանորդագինն ամբողջ տարվայ համար 3 ՊՐԵՄԻԱՅՈՎ 2 ր., 1-ին պրեմիան պատկերազարդ գեղեցիկ «Օրացոյց բժշկարանի» 1914 թ., իսկ 2-րդ և 3-րդ պրեմիան բաժանորդների ցանկութեան և ընտրութեան համաձայն կուղարկվեն 2 հատ հետևեալ գրքերից. 1) Домашній лечебникъ (առանձին արժէ 1 р.), 2) Грѣхи молодости (лечебникъ секр. болѣзней 1 р.), 3) Заразныя болѣзни домашнихъ животныхъ (1 р. 25 к.), 4) Искусственное безплодіе (1 р. 25 к.), 5) Самоучитель гипнотизмъ (2 р.), 6) Полный дѣловой письмовникъ (1 р.), 7) Поваренная книга для хозяекъ (1 р.). Պրեմիաները պատրաստ են և կուղարկվեն բաժանորդագինը ստանալուց անմիջապէս:

Բաժանորդագրվել կարելի է և վերջին վճարով (налож. плат.) 20 կ. աւելի արժէքով՝ այսինքն բաժանորդները վճարում են փոստի պրեմիաները ստանալուց 2 ր. 20 կ.:

Մինչև նոյեմբերի 1-ը բաժանորդ գրվողները կը ստանան նոյնպէս այս 1913 թ. ամսագրի համարները հոկտեմբերի 1-ից:

Հասցէն՝ С.-Петербургъ, м. 2 п. о. главная к.-ра ред. „Журналъ-Лечебникъ“.

(Ն. ու.) 866. 5—2

Մամուլի տակից
ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԾԱՆՐ ԵՐԱԶ
պիէսը չորս գործողութեամբ
ԼԵՒՈՆ ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ
Վաճառվում է «ԳՈՒՏԵՆԲԵՐԳ» գրավաճառանոցում.
ԳԻՆՆ Է 50 ԿՈՊ.

(օ. մ.) 815. 10—9

Въ С.-Петербургѣ вышла изъ печати
ЛЕВОНЪ ГРИГОРЯНЦЪ
ЧАЙКА
(Стихотворенія)
Переводъ съ армянскаго И. Гриневской, Аполлона Коринфскаго, В. Уманова-Каплуновскаго, М. Шагэ—М. Н. Шанъ-Гирей.
Съ портретомъ автора. Цѣна 20 к.
Розничная продажа: въ Тифлисѣ и въ Баку у мѣстныхъ книготорговцевъ.
Складъ: С.-Петербургъ, 2 П. О. Редакція «Журналъ Лечебникъ».

(Ն. չ. ու.) 864. 10—2

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

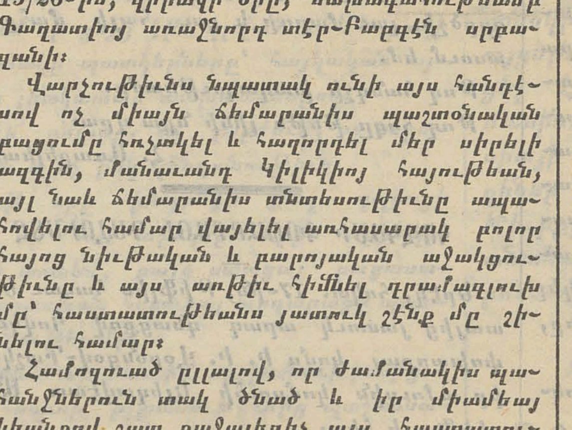

ՎԱՐԴԻ ԲԻՒՐԵՂԵԱՅ ՍԱՊՈՆԸ

Գործ են ածում ամենքը, որոնք փնտռեն գեղեցկութիւնը:

Միակ գործարանատէր
ՖԵՐԴ. ՄԻՒԼԳԵՆՍ
Պարֆիւմէրիա № 4711.
Կեօլն. Րիգա.
Հիմն. 1792 թ.

Շնորհիւ իր մէջ պարունակող մեծ քանակութեան գլիցերինի, «№ 4711 վարդի բիւրեղեայ սապոնը» կանոնաւոր գործադրողները պարտական են նրան իրանց՝ պատանեկան հասակին յատուկ՝ երեսի գոյնով, Թաւշի նման կակուղ, մաքուր և քնքոյշ կաշւով, որոնք իսկական գեղեցկութեան նշանաբանն են կազմում:

Զարմանալի կակուղ փրփուր: Հիանալի հոտ: Մեծ տնտեսութիւն: Իսկականը միայն բոլոր պետութիւն. յայտարար. «№ 4711» մակնայով:

(М. 358723) 9—1

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ
ԴԻՒԱՆԱՏԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ
(ԼՈՐԻՍ-ՄԵԼԻՔՈՎԵԱՆ ՓՈՂ., ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆ)

[illegible] տպագրում է [illegible] բլանկներ, աֆիշներ, ծրագիրներ [illegible]

ԿԱՆ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ [illegible]

Տելեֆօն № 67.

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный